

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

RECENTE ONTWIKKELINGEN IN HET NEDERLANDSE STRAFRECHT

Lezing gehouden door dr. J.M. VAN BEMMELEN, emeritus hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden, voor de Belgisch-Luxemburgse Unie van Strafrecht op 14 december 1973 te Brussel

1. *Belangstelling voor strafrechtspleging*

Mij is gevraagd iets te vertellen over nieuwe ontwikkelingen in het Nederlandse strafrecht. Dat is een veelomvattende opgave. In de laatste tien jaren is er in Nederland zowel bij het grote publiek, als bij de strafrechtjuristen en vooral ook bij de studenten een sterk verhoogde belangstelling voor het strafrecht in al zijn onderdelen. Die belangstelling uit zich vooral in – ook wel opbouwende – kritiek op de wetgeving, de rechtspraak, het vervolgingsbeleid, de politie, het gevangeniswezen, de reclassering, de toepassing van de voorlopige hechtenis. Het duidelijkst wordt die kritiek in Nederland geformuleerd in de geschriften van de in 1971 opgerichte Coornhert-liga, in het bijzonder in een jaarlijkse publikatie onder de titel "alternatieve justitie-begroting", waarvan de derde zo juist is verschenen naar aanleiding van de begroting van het Departement van Justitie voor 1974. Op die kritiek zal ik hierna nog verschillende malen moeten terugkomen. Zij heeft er in elk geval toe geleid, dat ook in kringen van de rechterlijke macht, advocaten, O.M. en in het bijzonder ook in het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap men zich opnieuw is gaan bezighouden met "de zin van de strafrechtspleging". De kritische beschouwingen van de Coornhert-liga komen in vele opzichten overeen, met die, welke in België vervat zijn in het onlangs verschenen boek: *Justice pénale et opinion publique (ce qu'on pense de la loi et des juges)* van S.C. Versele, Pierre Goffin, Chrissa Tsamadou, Pierre Legros en Anne Haecht, uitgegeven door het Instituut de Sociologie van de Vrije Universiteit van Brussel.

2. *Tempo waarin nieuwe ontwikkelingen verwezenlijkt worden*

Het is zeer wel mogelijk, dat deze kritiek op de duur zal leiden tot nieuwe ontwikkelingen. Over het

algemeen komen nieuwe ontwikkelingen in het recht – en dat geldt voor het burgerlijk recht evenals voor het strafrecht – slechts tot stand na een vrij lange periode van discussie en van beïnvloeding van de publieke opinie. Dat is ook begrijpelijk, omdat het recht een zekere continuïteit moet vertonen. Indien schoksgewijs op korte termijn ingrijpende veranderingen worden aangebracht gaat het vertrouwen in de gerechtigheid van het recht en de rechtsbedeling verloren. Soms vinden echter gebeurtenissen plaats die om een direct ingrijpen van de wetgever vragen. Vooral nieuwe technische uitvindingen kunnen een zodanige mogelijkheid scheppen voor misbruik dat een onmiddellijke regeling van de zijde van de wetgever noodzakelijk is. Typische voorbeelden daarvan leveren de milieu-verontreiniging door afvalstoffen, de nieuwe technische middelen voor het afluisteren van telefoongesprekken en van gesprekken in de huizen van burens en het onmerkbaar fotograferen van personen op grote afstand.

3. *Vliegtuigkaping als voorbeeld van een snel verwezenlijkte ontwikkeling*

Het laatste voorbeeld van de noodzakelijkheid van terstond optreden van de wetgever vormden de vliegtuigkapingen (hijacking of wel luchtpiraterij). Nederland is daarbij tot zekere hoogte vooropgegaan, want nog voordat de Haagse Conventie van 16 december 1970 werd opgesteld was in Nederland reeds een wetsvoorstel ter bestrijding van deze nieuwe vorm van misdadigheid in voorbereiding. Dit ontwerp heeft geleid tot de Wet van 31 maart 1971, S. 166, waarbij een nieuw artikel 385bis werd ingevoegd in het Wetboek van Strafrecht. Dit artikel luidt:

"Hij die een luchtvaartuig door geweld, bedreiging of vreesaanjaging in zijn macht brengt of houdt dan

wel van zijn route doet afwijken, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren.

Indien twee of meer personen gezamenlijk of ten gevolge van samenspanning het feit plegen, of indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, dan wel het feit is gepleegd met het oogmerk iemand wederrechtelijk van zijn vrijheid te beroven of beroofd te houden, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren opgelegd.

Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren opgelegd¹.

Zoals men ziet komt dit artikel in vele opzichten overeen met de bepalingen zoals zij waren ontworpen in de Haagse Conventie en ook met datgene wat later werd voorgeschreven in de Conventie van Montreal van 23 september 1971.

Bij Wet van 10 mei 1973 S. 228 werd dit artikel 385bis Sr. vernummerd tot artikel 385^a en werden daaraan nog twee artikelen 385^b en ^c toegevoegd. Art. 385^b stelt straffen van maximaal 9 en 15 jaren gevangenisstraf op daden van geweld, opzettelijk begaan tegen iemand die zich aan boord van een luchtvaartuig bevindt. Art. 385^c stelt een maximumstraf van 4 jaren gevangenisstraf op het opzettelijk verwekken van een vals bomalarm, in het artikel omschreven als het opzettelijk gegevens doorgeven, waarvan hij die dit doet weet of ernstige reden heeft om te vermoeden, dat zij onjuist zijn – wanneer daarvan gevaar is te duchten voor een luchtvaartuig tijdens de vlucht¹.

Deze artikelen bestrijken ongeveer hetzelfde terrein als de Belgische Wet van 6 augustus 1973, waarbij enige nieuwe artikelen werden ingevoegd en gewijzigd in de Wet van 1919 betreffende de regeling der luchtvaart (Belgisch Staatsblad van 15 augustus 1973 blz. 9309). Het vals bomalarm is daarin niet afzonderlijk vermeld maar dit valt waarschijnlijk onder art. 30, 1° van die wet, waar strafbaar wordt gesteld :

”Hij die kwaadwillig de luchtwaardigheid of de vliegveiligheid van een particulier of staatsluchtvaartuig in gevaar brengt”. Het verschil is, dat de Nederlandse bepaling het culpoze delict ook strafbaar stelt, wat de Belgische bepaling niet doet. De Belgische wet is echter in zover vollediger dan de Nederlandse, dat aan de Belgische wet een art. 40bis is toegevoegd waarin een wettelijke basis wordt gelegd voor de hoofdinspecteurs en inspecteurs der luchtvaartpolitie alsmede voor alle officieren van gerechtelijke politie om reizigers te fouilleren en hun bagage te doorzoeken, voordat de inscheping plaats vindt en om het instijgen te ontzeggen aan iedere persoon, die zonder wettige redenen, zich tegen de fouillering of de doorzoeking verzet of er niet in toestemt.

In Nederland geschiedt die fouillering en doorzoeking bij tijd en wijle ook, maar volgens mr. Emmering

in wezen zonder dat daarvoor een wettelijke basis bestaat². Mij zelf wil het voorkomen, dat art. 28 van de Nederlandse Politiewet van 4 juli 1957 een basis levert. Daar wordt nl. gezegd, dat de politie tot taak heeft in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregelen te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen, die deze behoeven.

Over de strekking van dit artikel is in Nederland weliswaar een ernstig meningsverschil gerezen. Men is het sinds jaar en dag niet eens over de vraag in hoever de politie met dwang mag ingrijpen tot handhaving van de rechtsorde en tot bescherming van de gemeenschap en de individuele burgers tegen gevaren, als die gevaren anders dan door uitdrukkelijk strafbaar gestelde feiten worden veroorzaakt. In dit geval van visitatie van luchtreizigers is door L. Hardenberg ook nog gewezen op art. 97, eerste lid van de Regeling Toezicht Luchtvaart K.B. van 22 januari 1959, S. 67 dat het vervoeren van gevaarlijke personen en dieren en ontplofbare en andere gevaarlijke stoffen verbiedt. De gezagvoerders zijn krachtens dit zelfde reglement bevoegd voor de veiligheid van de vlucht de nodige maatregelen te nemen. Zij kunnen die maatregelen ook aan de politie delegeren³. Het zou echter beter zijn als in Nederland in de Regeling Toezicht Luchtvaart een soortgelijke bepaling werd opgenomen als art. 40bis van de Belgische wet betreffende de regeling der luchtvaart. Op zichzelf zijn deze nieuwe regelingen tot bescherming van de luchtvaart tegen kapingen en andere agressieve daden, waardoor de veiligheid van luchtvaartuigen, de bemanning en de passagiers beter beschermd worden geen echte nieuwe ontwikkeling in het strafrecht. Immers eigenlijk is deze evolutie een analoge toepassing van datgene wat al lang gold voor de zeeroof en de kaapvaart.

4. De "zin" van de strafrechtspleging

Dat ik op dit nieuwe delict en de complicaties die er bij de luchtvaart mee verbonden zijn uitvoerig ben ingegaan hangt daarmee samen, dat bij de behandeling van de Nederlandse wet van 1973 op verschillende punten de "zin van de strafrechtspleging" om de hoek kwam kijken.

Dit was vooral het geval toen het ging om de strafmaat voor de delicten van art. 385^b en 385^c. Juist bij dergelijke nieuwe delicten menen een aantal mensen, dat als de maximumstraf hoog genoeg wordt opgevoerd het delict minder zal voorkomen. Dit is dezelfde mening, die tot uiting komt bij stijging van reeds eerder strafbare criminaliteit. Ook dan is het een wijd verbreide mening, dat zwaardere straffen die stijging zullen tegengaan. Bij de behandeling van de artt. 385^b

² Ed. Emmering, Lijfsvisitatie op luchthaven; op welke wet berust dit? N.J.b. 1973, blz. 854.

³ L. Hardenberg, Lijfsvisitatie op luchthaven, N.J.b. 1973, blz. 924.

¹ Men zie over deze artikelen het opstel van M.R. Mok, De strijd tegen de luchtpiraterij, N.J.b. 1973, blz. 837 en 879.

en^c van het Wetboek van Strafrecht wilde een aantal leden van de Tweede Kamer de strafmaxima verhogen. Voor art. 385^e Sr. wilden deze Kamerleden bovendien de delictomschrijving uitbreiden en niet alleen strafbaar stellen het door vals bomalarm in gevaar brengen van een luchtvaartuig in de lucht, maar ook het op die wijze verstoren van orde en regelmaat van het luchtverkeer en het veroorzaken van gevaar voor de veiligheid van de luchtvaart, het doen verongelukken van een luchtvaartuig en het veroorzaken van de dood van personen.

Van de zijde van de opeenvolgende ministers van justitie, eerst C.H.F. Polak en vervolgens A.A.M. van Agt kwam verzet tegen deze verhoging van de strafmaxima en de uitbreiding van de delictomschrijving. Van Agt wees er op, dat tegenwoordig in Nederland lange gevangenisstraffen slechts in hoge uitzonderingsgevallen door de rechter worden opgelegd en dat de wetgever er niet juist aan zou doen bij de invoering van nieuwe strafbare feiten straffen te bedreigen veruitgaand boven degene, die de rechter als redelijk beschouwt. De meerderheid van de Kamer deelde tenslotte dit bezwaar van de opeenvolgende ministers van justitie. Ook tegen de uitbreiding van de strafbaarheid van het vals bomalarm had de minister bezwaar. Hij wees er op, dat het strafwetboek reeds in deze gevallen voorzag in de artikelen 168 en 169 van het Ned. Strafwetboek doordat daar het opzettelijk of culpoos laten verongelukken van vaartuigen en luchtvaartuigen bedreigd is met zware straffen voor het dodelijke delict en met weliswaar veel lichtere maximumstraffen voor het culpoze delict. Dan echter toch nog altijd met een maximum van één jaar gevangenisstraf als het feit iemands dood ten gevolge heeft. Bovendien wees de minister op het gevaar, dat door een afzonderlijke strafbepaling te maken met het doel de orde en de regelmaat van het luchtverkeer te beschermen tegen verstoring, men een kans liep, dat mensen, die van een bom in een vliegtuig hadden gehoord, dit bericht niet zouden doorgeven uit angst van te vallen onder die uitgebreide strafbepaling. Ook t.a.v. deze door een aantal Kamerleden voorgestelde wijzigingen liet de meerderheid van de Kamer zich door de Minister overtuigen.

5. In Nederland een tendens om gevangenisstraf zo veel mogelijk te vermijden en om niet onnodig nieuwe delicten te scheppen

Ik vermeld deze strijd over de strafmaat en de omvang van de delictomschrijvingen omdat hij een voorbeeld oplevert van een verschil van opvatting over de strafrechtspleging. Sedert vele jaren is er een tendens in de Nederlandse strafrechtspraak om met zo licht en zo humaan mogelijke straffen te volstaan en dus, waar dat kan, te straffen met geldboete, voorwaardelijke veroordeling, of combinaties van beide, weekendstraffen, terwijl het O.M. veelvuldig gebruik maakt van zijn sepotbevoegdheid en ook een aantal gevallen "voorwaardelijk" niet vervolgt. Een wet is in voorbereiding om

de transactiebevoegdheid van het O.M., die reeds bestaat voor overtredingen, uit te breiden tot misdrijven⁴.

Een en ander heeft tot gevolg gehad, dat Nederland een bij andere landen vergeleken zeer laag aantal gevangenen heeft.

6. Vergelijking met België en Luxemburg

Een vergelijking met België en Luxemburg is slechts gebrekkig te maken. In 1970 is dit geprobeerd in een uitgave van het Secretariaat-Generaal van de Benelux Economische Unie. Op de bladzijden 151 v. vindt men de volgende gegevens⁵.

Per 100.000 van de bevolking van 16 t/m 79 jaar in België en Nederland, in Luxemburg per 100.000 van de bevolking van 18 t/m 79 jaar bevonden zich op 31 december in strafgestichten :

	in België	in Nederl.	in Luxemb.
in 1938	109	82.3	...
in 1957	...	47.3	121
in 1967	...	31.1	118.5

De absolute cijfers waren :

	in België	in Nederl.	in Luxemb.
in 1938	6492	4918	...
in 1957	4954	3500	275
in 1967	6183	3117	285

Ook in België en Luxemburg is uit deze cijfers, die helaas lacunes vertonen, af te lezen, dat ook in die beide landen het aantal gevangenen in verhouding tot de bevolking van 16 t/m 79 jaar (in Luxemburg in verhouding tot de bevolking van 18 t/m 79 jaar) is gedaald in die 30 jaar, maar lang niet zo sterk als in Nederland. Inmiddels is zowel in Nederland als in België het aantal veroordelingen ter zake van 31 van de belangrijkste strafbare feiten per 100.000 van de bevolking van 16 t/m 80 jaar toegenomen tussen de jaren 1963 en 1967. Voor Luxemburg alleen is dit aantal per 100.000 van de bevolking van 18 tot 80 jaar enigszins afgenomen, maar Luxemburg had zowel in 1963 als in 1968 toch nog altijd een hoger aantal dan Nederland. Dat blijkt uit de totaalcijfers van de drie landen. De stijging is vooral te wijten aan een vermeerdering van het relatieve aantal per 100.000 van de overeenkomstige bevolkingsgroep van de vermogensdelicten. Ik geef hier dan ook slechts de cijfers weer voor de vermogensdelicten en voor enkele andere misdrijven voorzover ze tussen de drie landen tot vrij grote verschillen aanleiding geven.

⁴ Zie het eindrapport van 1972 van de Commissie Vermogensstraffen, naar haar voorzitter ook wel Commissie Van Binsbergen genoemd, blz. 30 v.

⁵ Benelux, Gerechtelijke Statistieken, 1970.

Aantal veroordelingen per 100.000 van de bevolking 16-80 (voor Luxemburg van 18-80 jaar).

Volgnr.	Aard van het strafbare feit	1963			1967			1968		
		B	N	L	B	N	L	B	N	L
3	Wederspanningheid	7,2	3,9	8,0	8,1	3,9	2,1	4,7	2,9	
9	Vernieling	6,5	19,6	11,0	6,7	25,0	10,4	24,7	13,7	
10	Zedenmisdrijven zonder de groepen 11, 12 en 13	22,5	18,8	10,1	18,4	15,5	14,1	16,0	14,5	
11	Schennis der eerbaarheid	17,1	8,5	12,7	12,8	8,2	8,7	8,3	13,3	
12	Pornografie	0,8	0,9	0,4	0,7	0,8	0,4	0,7	1,2	
13	Vruchtafdrijving	1,8	0,6	0,8	2,0	0,4	0,8	0,4	2,5	
16	Mishandeling	90,6	49,4	195,6	100,0	49,6	194,7	47,1	190,6	
21	Belediging	25,8	8,2	127,4	22,8	6,9	107,7	6,1	104,0	
24	Diefstal en afpersing	87,3	125,7	119,0	100,1	148,9	106,5	150,8	98,6	
25	Verduistering	13,3	19,5	23,1	8,9	20,7	4,2	18,0	6,6	
26	Oplichting	5,6	3,8	3,8	13,1	4,1	19,6	5,2	17,8	
28	Valsheid in geschriften en gebruikmaking ervan	16,3	6,7	7,2	16,4	6,6	7,9	7,8	12,4	
30	Heling	5,0	10,4	1,3	7,0	10,8	2,9	12,6	6,2	
	Totaal van de misdrijven	350	293	577	370	319	531	320	531,9	

7. Omvang van de criminaliteit in Nederland

Nu geeft het aantal veroordelingen geen zuiver beeld van de werkelijke criminaliteit in een land. Voor Nederland is dat zeker het geval.

Het aantal misdrijven ter kennis van de politie gekomen is in de laatste 8 jaar per 100.000 inwoners verdubbeld van :

1344 in 1965
tot
± 2700 in 1973

Ook deze stijging is hoofdzakelijk aan de stijging van de vermogensdelicten te wijten, n.l. van :

931 in 1965
tot
± 2100 in 1973

Verontrustend is daarbij vooral de stijging van de diefstal met braak en de overige gevallen gequalificeerde diefstal.

Diefstal met braak van

135 in 1965
tot
± 500 in 1973

Overige gevallen van gequalificeerde diefstal van

49 in 1965
tot
127 in 1973

Al naar gelang het aantal misdrijven, dat ter kennis van de politie komt, toeneemt wordt het percentage

van de gevallen die "opgehelderd" worden geringer. Het percentage schommelt tussen de 35 en 40 %.

In 1972 kwamen in Nederland ± 340.000 misdrijven ter kennis van de verschillende soorten van politie. Daarvan werd 1/3 opgehelderd, dus ± 113.000.

In 1970 werden van de 262.430 misdrijven, die ter kennis van de politie kwamen, slechts ± 106.000 opgehelderd. Van die ± 106.000 werden er in 1970 ± 81.000 afgehandeld n.l. ± 45.000 door veroordeling en ± 36.000 door sepot. Als u mij vraagt, waar dan die overige 25.000 gebleven zijn, dan is het meest waarschijnlijke antwoord, dat die of wel door de politie en de O.v.J. als te onbelangrijk worden beschouwd om er verder nog aandacht aan te besteden of wel z.g. "ad informandum" bij andere zaken werden gevoegd, zodat de rechter er rekening mee zou kunnen houden bij de bepaling van de strafmaat, of wel pas in 1971 werden berecht of geseponneerd.

In 1970 krijgen wij uit de Nederlandse criminele statistiek van 1970 dus het volgende totaalbeeld :

Misdrijven ter kennis van de politie gekomen	262.430	
Opgehelderd	106.615	
Geseponneerd	35.882	} 81.216
Veroordelingen	46.334	
Totaal onvoorwaardelijke gevangenisstraffen	12.954	
waarvan gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraffen	4.547	
Totaal voorwaardelijke gevangenisstraffen	1.544	} 6.911
v.w. gev.straf + geldboete	5.367	
Uitsluitend geldboete	28.953	

terwijl uit de Gevangenisstatistiek 1969 blijkt, dat ± 20.000 personen in penitentiaire inrichtingen terecht kwamen. Dit aantal is in 1970 niet sterk toegenomen. Als men dan nog bedenkt, dat van het totaal van de onvoorwaardelijke gevangenisstraffen er 7.457 opgelegd werden voor een tijdsduur korter dan één maand (57,6 %), dan kan men niet anders zeggen dan dat in Nederland zeer mild gestraft wordt terwijl de criminaliteit voortdurend toeneemt. Deze ontwikkeling heeft bij de mensen die theoretisch of praktisch met het strafrecht beroepshalve werken en ook bij het grote publiek en in de dagbladpers, tot zeer verschillende reacties aanleiding gegeven. Ook in België zal waarschijnlijk hetzelfde verschil van opinie bestaan.

8. Vergelijking van de straffen in Nederland en België opgelegd

Het is opmerkelijk dat het beeld van de uiteindelijk opgelegde straffen voor België en Nederland niet veel verschilt, als men de cijfers voor 1967 bekijkt in de Benelux Justitiële Statistiek van 1970 :

Opgelegde straffen in 1967

	België :	Nederland :
geheel onvoorwaardelijke gev. straf	8.914	13.128 waarvan 8.701 geheel onvoorwaardelijk en 4.427 gedeeltelijk voorwaardelijk
voorwaardelijke gev. straf	11.111	1.610
onvoorwaardelijke geldboete	29.038	18.197
voorwaardelijke geldboete	5.057	180 gedeeltelijk onvoorwaardelijk en gedeeltelijk voorwaardelijk 803
gecombineerde straf van voorwaardelijke gevangenisstraf + geldboete		8.070

Op het eerste gezicht lijkt het alsof hier grote verschillen zijn, maar in werkelijkheid is er juist grote overeenkomst :

geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf in beide landen tussen de 8 en 9.000

geheel voorwaardelijke gevangenisstraf in België ± 11.000, in Nederland - als men de gecombineerde straf van voorwaardelijke gevangenisstraf + geldboete bij de uitsluitend voorwaardelijke gevangenisstraffen optelt ± 9.000.

Bovendien mag men daar een deel van de 4.427 gevallen van combinatie van onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraffen bij optellen, omdat dikwijls het onvoorwaardelijke gedeelte reeds als voorlopige hechtenis is uitgezeten. Dan komt men dus voor Nederland ook tot ± 11.000 gevallen van voorwaardelijke gevangenisstraf.

Bij de verschillen in aantallen van de geldboeten moeten wij bedenken, dat een deel van de geldboeten, die in België in deze statistiek voorkomen, worden opgelegd ter zake van feiten, die volgens de Nederlandse wet overtredingen opleveren en dus ook voor het grootste gedeelte met geldboete werden bestraft. Ook in België is er derhalve evenals in Nederland ruimte voor verschil van mening over de kwestie of in de strafrechtspleging strenger moet worden opgetreden en zwaarder gestraft moet worden dan wel of andere middelen moeten worden aangewend om misdaad te voorkomen. Dat dit verschil van mening in België bestaat blijkt uit het hiervoor reeds geciteerde, interessante onderzoek van P. Goffin en Chrissa Tsamadou

in het onlangs verschenen boek *Justice pénale et opinion publique*.

9. *Debatten over het nut van het al of niet zwaarder straffen*

In Nederland kwam het vraagstuk opnieuw ter sprake in een debat tussen de hoogleraren Th.W. van Veen (Groningen) en L.H.C. Hulsmann (Rotterdam) op de laatste vergadering van het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap te Amsterdam gehouden op 13 oktober 1973 over het onderwerp "De zin van de strafrechtspleging"⁶.

Als men de tegenstelling op overdreven wijze wil weergeven komt ze in het kort zowel in Nederland als in België hierop neer.

De ene opvatting luidt :

Strafrechtspleging heeft "zin" omdat wij de generële preventie die er van uitgaat niet kunnen missen zolang wij geen voldoende maatregelen en mogelijkheden hebben om de maatschappij, waarin wij leven, te verbeteren.

Strafrechtspleging heeft verder "zin", omdat daardoor bepaalde economische en morele waardeoordelen concreet tot uiting komen en dus de gestelde norm wordt "waar" gemaakt.

De andere opvatting kan aldus worden weergegeven :

Strafrechtspleging heeft *geen zin* en is zelfs vaak "onzin", omdat er geen generaal preventieve werking van uit gaat en de gevangenisstraf eerder misdaad-verwekkend dan verbeterend werkt. De strafrechtspleging werkt bovendien in wezen onrechtvaardig, omdat ze van allerlei toevalligheden afhangt. Over het algemeen worden de economisch en psychisch zwakste figuren door de strafrechtspleging getroffen en dienen ze als zondebokken (*scape goats*) voor de instandhouding van de economische orde en het voortbestaan van een bepaald cultuurpatroon. De morele opvattingen van een overheersende klasse in die maatschappij drukken speciaal hun stempel op de strafrechtspleging.

Deze twee stromingen zijn zeker niet uitsluitend van de laatste tijd. Integendeel : Men kan zelfs teruggaan tot het einde van de 16e en het begin van de 17e eeuw, speciaal tot het moment van de oprichting van het Amsterdamse rasphuis, dat o.m. werd opgericht, omdat de vroedschap van Amsterdam het ontoelaatbaar achtte om jeugdigen terzake van diefstal ter dood te veroordelen. In dezelfde tijd rees het verzet tegen de heksenprocessen, omdat deze helemaal onzinnig waren⁷. Ook toen was deze veranderde houding t.o.v. de strafrechtspleging voor een deel te wijten aan twijfel

⁶ Een kort verslag van deze vergadering zal binnenkort worden gepubliceerd in het Nederlands Juristenblad. Een volledig verslag zal worden opgenomen in de handelingen van het Psychiatrisch Juridisch Gezelschap over de cursus 1973/1974. De overige vergaderingen van deze cursus zullen aan hetzelfde onderwerp gewijd zijn.

⁷ Zie mijn Leidse rectorale rede van 1954, Universiteit en Strafrecht, uitgegeven bij Martinus Nijhoff 's Gravenhage.

over de gerechtvaardigheid van de strafrechtspleging, omdat men er niet meer van overtuigd was, dat de menselijke wetgeving en rechtspraak van God was afgeleid. Voor een ander deel was die veranderde houding veroorzaakt, doordat de leden van de Amsterdamse vroedschap persoonlijk met de strafrechtspleging hadden kennis gemaakt, ter zake van hun geloofs-overtuiging.

10. *Invloed van massaal geweld (oorlog) op de criminaliteit en de opvattingen over het strafrecht*

In de derde plaats wordt een gewijzigde opvatting over de zin van het strafrecht (dat altijd gebruik van geweld met zich meebrengt) beïnvloed door het meemaken van massaal geweld in een oorlog. Dat was het geval aan het einde van de 16e eeuw, het was wederom het geval voor en tijdens de Franse revolutie. Het geldt ook weer voor onze tijd. Geweld en zeker massaal geweld, lost geen enkel probleem op, maar het wekt wel grote onzekerheid op ieder gebied. Helaas verhoogt oorlog ook de criminaliteit, althans bepaalde soorten van criminaliteit in het bijzonder vermogenscriminaliteit. Wij hebben dat aan den lijve meegemaakt. In de eerste wereldoorlog zelfs in Nederland dat buiten die oorlog bleef, en in nog sterkere mate tijdens de tweede wereldoorlog.

Er heeft dan een belangrijke wisselwerking plaats. Oorlog, burgeroorlog of revolutie scheppen onzekerheid op economisch en moreel gebied. Die onzekerheid heeft een stijging van de criminaliteit, althans van bepaalde soorten van criminaliteit tengevolge. Tegelijk ontstaat twijfel over de effectiviteit en de gerechtvaardigheid van het strafrecht. Men realiseert zich dat het strafrecht niet in staat is om het ernstige delict, dat de oorlog zelf oplevert, tegen te houden, terwijl de oorlog toch zowel doodslag als vernieling als bedreiging met geweld op grote schaal met zich meebrengt. Het is dan ook geen wonder, dat de enquête van Pierre Goffin en Chrissa Tsamadou o.a. als resultaat opleverde dat vrees voor oorlog bovenaan stond op het lijstje van onderwerpen, waarover de mensen zich zorgen maakten (*principaux sujets de préoccupation*)⁸ (78 % van de antwoorden op de vragenlijst). Daarna volgt het atoomgevaar (67 %) en dan eerst de misdadigheid (53 %). Omdat iedere oorlog teweeg brengt, dat men gaat twijfelen aan de zin van het geweld en dus ook aan de zin van de strafrechtspleging worden na een oorlog pogingen gedaan om het strafrecht zoveel mogelijk te "humaniseren".

Na de eerste wereldoorlog werden in Nederland pogingen gedaan om verbeteringen in het strafrecht aan te brengen : invoering van de voorwaardelijke veroordeling in 1917 ; invoering van de kinderrechter en de onder toezichtstelling van kinderen in 1921 ; invoering van een nieuw Wetboek van Strafvordering (1921 - 1926); invoering van een psychopatenstraf-

⁸ *Justice pénale et opinion publique, op. cit., p. 105.*

recht in 1928. Hetzelfde verschijnsel deed zich in Nederland voor na de Tweede Wereldoorlog. Het gevangeniswezen werd ingrijpend veranderd (1951); het burgerlijke kinderrecht wordt opnieuw verbeterd (1947/1948); in 1961/1965 werd het kinderstrafrecht geheel vernieuwd.

Het lijkt misschien overdreven om al deze hervormingen van het burgerlijke- en strafrecht in verband te brengen met de beide wereldoorlogen. Maar het is minder onwaarschijnlijk dan het op het eerste gezicht voorkomt. Heel duidelijk is het verband bij de hervorming van het gevangeniswezen. Tal van vreedzame burgers, die anders nooit een gevangenis van binnen zouden hebben gezien hadden er tijdens de Tweede Wereldoorlog mee kennis gemaakt, en zich vooral gerealiseerd hoe verouderd vooral het celstelsel was. Oprichting van meer jeugdgevangenis, invoering van openluchtgevangenis, weekendstraffen, arreststraf van enkele dagen of weken voor jeugdigen waren de consequenties.

Men kan echter zoveel verbeteringen in de strafrechtspleging aanbrenen als maar enigszins mogelijk is maar daarmee wordt de tegenstelling tussen de beide stromingen niet weggenomen. De voorstanders van het voorkomen van criminaliteit door sociale maatregelen zullen aan de strafrechtspleging blijven verwijten, dat het strafrecht met twee maten meet en omgekeerd zullen de voorstanders van generale preventie en het handhaven van de rechtsorde volhouden dat wij het strafrecht niet kunnen missen. Zij zullen ook volhouden dat wij juist in een tijd, waarin – ook al weer mede ingevolge van koude en warme oorlog en angst voor oorlog – de criminaliteit en vooral de vermogenscriminaliteit stijgt en brutere vormen aanneemt, het strafrecht eerst recht niet kunnen missen⁹.

In Nederland zijn er dan ook telkens stemmen te horen – vooral van de zijde van enkele vertegenwoordigers van het O.M. – om weer tot strengere bestraffing te komen. Tot dusver biedt de zittende magistratuur echter weerstand tegen deze stroming. Zij laat zich b.v. niet verleiden om buitenlanders, die in Nederland bankovervallen plegen zwaarder te straffen dan Nederlanders¹⁰.

M.i. zullen wij bij de bepaling van de strafmaat en van de keuze van straffen er altijd rekening mee moeten houden dat een van de voornaamste taken van de strafrechtspleging is om eigenrichting te voorkomen. Wij zullen derhalve bij de ernstige delicten nimmer

kunnen afzien van vrij langdurige vrijheidsberovingen. Ik kan mij dan ook zeer goed verenigen met de slotzin van het betoog van S.C. Versele, waar hij zegt :

”Ce n'est cependant pas dès demain que l'on pourra brusquement supprimer le système et renoncer à toute répression oppressive de l'homme. Mais il faut progressivement rationaliser et, pour cela, mettre en cause non seulement les délinquants, mais aussi la collectivité et les pouvoirs, la mentalité profonde de ceux qui exercent la périlleuse mission de justice”.

11. *Strafbaarstelling van nieuwe feiten en afschaffing van bestaande strafbaarstellingen*

Behalve over de kwestie van de strafbedreiging, de strafkeuze en de strafmaat zijn de meningen in Nederland ook verdeeld over de vraag of nieuwe strafposities moeten worden geschapen en oude moeten worden afgeschaft¹¹.

Er is een reeks van strafbepalingen waarvan de afschaffing wordt bepleit : werkstaking, euthanasie, belediging (althans de belediging van vreemde staats-hoofden en andere politieke personen), gebruik van softdrugs, reglementering van de handel in deze softdrugs, kansspelen, abortus. In Nederland is de afschaffing van de strafbaarheid van overspel en van het verschaffen of aanbieden van preventiemiddelen en van homoseksuele ontucht tussen een meerderjarige en een minderjarige ouder dan 16 jaar reeds verwezenlijkt. Pornografie is nog altijd strafbaar maar wordt in veel beperkter mate dan vroeger vervolgd en bestraft. In het tweede interim-rapport van de commissie zedelijkheidswetgeving, onder leiding van A.L. Melai, wordt verdedigd, dat dit feit alleen strafbaar behoort te blijven, wanneer voor de eerbearheid aanstotelijke voorwerpen of afbeeldingen aan het publiek worden opgedrongen. Bovendien wil de commissie jeugdigen beneden de 16 jaar beschermen tegen het aanbieden of vertonen van dergelijke afbeeldingen of voorwerpen en tegen zodanige televisie-uitzendingen.

Voor het strafrecht als middel tot beperking van de criminaliteit zou het belangrijk zijn indien de Benelux-landen en Duitsland het eens zouden kunnen worden over de omschrijving en de vervolging en bestraffing van pornografie. Als het ene land te dien aanzien veel toleranter is dan het andere wordt n.l. iedere stringenter regeling in die andere landen gefrustreerd. Unificatie is derhalve wel zeer gewenst.

Dat geldt trouwens niet alleen voor pornografie,

⁹ Mevr. J. Soetenhorst-de Savornin Lohman heeft in N.J.b. 1972, blz. 84 betoogd, dat stijging van de criminaliteit niet mag worden afgeleid uit de cijfers van de statistiek. Ik vraag mij af of vooral de cijfers van de aan de politie bekend geworden misdrijven hiervoor geen grondslag bieden.

¹⁰ Jac. van Veen heeft in een artikel in het Parool van 20 oktober 1973 geprotesteerd tegen te hoge strafrequisitoiren van het O.M. "afgestemd op het volksgevoel t.a.v. criminaliteit". Hij doelde daarbij op een eis van 10 jaren gevangenisstraf tegen 3 Franse verdachten van een gewapende bankoverval. Het vonnis luidde 3 jaren gevangenisstraf.

¹¹ Aan het vraagstuk van decriminalisering en depenalisering is door de Nederlandse studenten op 17 en 18 maart 1972 een congres gewijd georganiseerd door het strafrechtelijk en criminologisch dispuut S.O.S. te Leiden onder auspiciën van de Coornhert-Liga. Het daar verhandelde is gedeeltelijk gepubliceerd in een boekje : *Strafrecht Terecht ?*, een Anthosboek, uitg. In den Toren, Baarn, 1972. Het onderwerp wordt ook behandeld in mijn bijdrage tot de bundel "En hommage à Jean Constant", blz. 339 onder de titel "Strafbaarstelling en afschaffing van strafbaarheid van feiten".

maar ook voor abortus, handel in verdovende middelen, wapenaanmaak van en handel in wapens.

Ook de vervaardiging en handel in af luisterapparatuur en toestellen, waarmee onmerkbaar op grote afstand foto's kunnen worden genomen dienen althans in de E.E.G.-landen uniform geregeld te worden.

12. Voorbeelden van de tegenzin tegen nieuwe strafbepalingen in Nederland

In Nederland zijn nieuwe bepalingen ontworpen tegen het clandestien af luisteren van gesprekken en telefoongesprekken en het gebruik maken van verborgen camara's in woningen en in niet voor het publiek toe-

gankelijke lokalen (artt. 139^{a-e} Sr.). In andere gevallen bestaat er echter een zekere weerzin tegen het scheppen van nieuwe delicten. Er is bijv. ernstig verzet tegen de strafbaarstelling van het kraken van woningen, ofschoon dit feit dikwijls belangrijke aantasting van andermans eigendom is¹².

Ook is men er in Nederland nog steeds – m.i. terecht – niet toe overgegaan om het gebruiken van ongedekte cheques strafbaar te stellen, tenzij het feit reeds onder oplichting valt.

¹² Zie hierover G.E. Langemeijer, Straf voor krakers, N.J.b. 1973, blz. 597.

VIERING VAN HET TIENJARIG BESTAAN VAN HET "TIJDSCHRIFT VOOR PRIVAATRECHT"

Op vrijdag 15 maart 1974 werd te Gent het tienjarig bestaan van het "Tijdschrift voor Privaatrecht" gevierd. Voor de namiddag had de redactie-raad talrijke prominenten en alle abonnees uitgenodigd op een plechtige academische zitting.

De aanwezigheid van de Nederlandse adviesraad was eens te meer symbool van de nauwe band van samenwerking die het tijdschrift tussen de juristen van Zuid en Noord in de hand werkt.

Het gezelschap werd gastvrij ontvangen door de Rijksuniversiteit te Gent.

De academische rede werd uitgesproken door Prof. Louis-Paul Suetens. Onder de titel "Het recht is één", vergastte de spreker het publiek op een sprankelend betoog dat nieuwe juridische inzichten kaderde in een literaire omlijsting. Deze boeiende rede zal worden gepubliceerd door het "Tijdschrift voor Privaatrecht" in zijn lustrumnummer dat voor het overige gewijd zal zijn aan het medisch recht.

Voor het jarig tijdschrift werden de honneurs waargenomen door de Procureur-Generaal Jacques Matthijs, lid van de redactie-raad.

In zijn inleidingsrede, waarvan de tekst hierna volgt, blikte hij, met een tikkeltje fierheid en welgemeende dank voor zovele medewerkers, terug op tien jaar T.P.R.

Toespraak van Procureur-generaal J. Matthijs

Vijf jaar geleden – 14 maart 1969 – vierde het "Tijdschrift voor Privaatrecht", in dezelfde academierraadzaal van de Gentse Rijksuniversiteit, zijn eerste lustrum.

Het heeft mij toentertijd geweldig gespeten dat, bij deze heuglijke gebeurtenis, een onverwachte last met mijn gezondheid mij ertoe heeft gedwongen verstek te laten gaan, en het voordragen van mijn inleidend woord moest worden toevertrouwd aan mijn vriend en geachte collega, prof. Willy Delva, een opdracht die hij onverwacht met zijn welbekende sierlijkheid, en heel wat beter dan ik zelf, heeft vervuld.

Dit jaar is het lot mij echter gunstiger gestemd, daar mij, als oudste in jaren van de medestichters en leden van de redactieraad, heden de buitengewone en vreugdevolle eer te beurt valt het voorzitterschap te mogen waarnemen van deze academische zitting bij de viering, steeds in welvaren en aanmoedigende voorspoed, van het tienjarig bestaan van ons tijdschrift.

Deze eer wordt nu ook als een *bijzonder voorrecht*

aangemerkt, wanneer de aanwezigheid van een zó hoogstaand gezelschap van uitgelezen juristen en rechtspractici als ik hier vóór mij verzameld zie, rond een merkwaardige kern van vertegenwoordigers van de wetenschap en van de cultuur, deze viering verheft tot een veelbetekende gebeurtenis in het Vlaamse rechtsleven.

Tegenover zoveel prominenten ware een individuele begroeting beslist een gewaagde onderneming.

Een toch is het mij geboden, omdat, door hun vererende en versterkende verschijning alhier, het bewijs geleverd wordt van hun vurige belangstelling en van hun aangeprezen steun, de aanwezigheid te beklemtonen :

1. van U, *Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep*, die, sedert uw installatie als dusdanig van vrijdag j.l., uw *allereerste* officiële verschijning in deze hogere hoedanigheid, heeft willen voorbehouden

aan de hulding van vandaag, en aldus, samen met uw zoon, voorzitter van de "Vlaamse Conferentie van de Gentse Balie", eens temeer de naam VAN MALLEGHEM aan de spits doet prijken van alle manifestaties, die zoveel mijlpalen zijn op de weg naar een steeds ruimere expansie van de Vlaamse rechtswetenschap ;

2. van U, Mijnheer de kabinetschef van de Minister van Justitie, die niet enkel alhier de heer Minister vertegenwoordigt, doch ook hierdoor uw persoonlijke belangstelling voor ons tijdschrift tot uitdrukking brengt.

En wanneer ik dan verder deze vergadering overschouw, bemerk ik tussen haar leden nog zodanig veel vooraanstaande juristen en personaliteiten dat, wegens de beperkingen waartoe ik, – spijtig genoeg –, genoopt ben, hun voorstelling noodzakelijk onvolledig zou uitvallen.

Ik moge dan ook volstaan met hier de vererende aanwezigheid te begroeten van leden van het Hof van Cassatie, van de vertegenwoordiger van de heer Eerste Voorzitter van het Arbeidshof te Gent, van Kamer-voorzitters en raadsheren in het Hof van Beroep en in het Arbeidshof, van magistraten van hun parket-generaal en auditoraat-generaal, van de rechtbanken, van de parketten en van de vredegerichten, meerdere professoren van de Universiteiten van Gent, Brussel, Leuven en van de Universitaire Instelling te Antwerpen, van de heer Stafhouder van de Gentse Balie, van Oud-Stafhouders, menigvuldige advocaten en notarissen, en van nog zovelen, die, van alle hoeken van het land, heden namiddag zo talrijk naar hier zijn toegestroomd om door hun bezielende opkomst een welsprekend getuigenis af te leggen van hun innig meelevende of hun warme sympathie bij deze viering.

Uit naam van het *Tijdschrift voor Privaatrecht* richt ik tot hen een hartelijke groet en zeg ik hun daarvoor mijn vurige dank.

Bij de verontschuldigen zal ik niet verwijlen, en mij ertoe beperken te melden dat andere verbintenissen of dringende taken meerdere personaliteiten, vrienden en sympathisanten hebben verhinderd hier deze namiddag aanwezig te zijn ; de brieven die zij ons toestuurd geven echter blijken van hun werkelijke genegenheid ten overstaan van onze onderneming.

Onze algemene uitdrukking van oprechte erkentelijkheid aan al degenen die onze uitnodiging hebben kunnen beantwoorden, kan ik evenwel niet sluiten zonder een heel speciaal welkom- en dankwoord te richten :

1) vooreerst tot de jongeren, omdat hun talrijke opkomst alhier erop wijst dat zij zich degelijk bewust zijn van de voor hen weggelegde opdracht om, tijdens de komende jaren, het opzet van de stichters en van de eerste ploeg van het *Tijdschrift voor Privaatrecht*, met onaantastbaar geloof, onverposde ijver en onafgebro-

ken volharding steeds meer te verwezenlijken en te bevorderen ;

2) doch vooral, – en deze plicht vervul ik met een uitgesproken genoegen –, wens ik van ganser harte een genegen onthaalwoord te richten tot onze trouwe vrienden en geachte medewerkers uit Nederland, die niet gearzeld hebben de voor sommigen lange reis naar Gent te ondernemen, om, door hun zeer gewaardeerde aanwezigheid alhier, andermaal de samenwerking te concretiseren die, tussen de juristen van onze beide landen, in het *Tijdschrift voor Privaatrecht*, zowel naar intensiteit als naar effectiviteit gemeten, een vaste en harmonische gestalte heeft gekregen onder de bevoegde en machtige impuls van de leden van de *Nederlandse adviesraad van het tijdschrift*, met name de betreurende JAN DRION en de professoren J.-H. BEEKHUIS, W.-L. HAARDT, J.M.M. MAIJER, A. PITLO en J.M. POLAK.

Die samenwerking is de heldere weerspiegeling geworden van een met de dag toenemende en trouwens onweerstaanbare toenadering van onze respectieve juridische opvattingen, waardoor o.m. op het gebied van het recht, in België en Nederland, overeenstemmende en unificerende oplossingen van verscheidene rechtsproblemen kunnen bereikt en verzekerd worden.

De wordingsgeschiedenis van het *Tijdschrift voor Privaatrecht*, tot op die heugelijke dag van 13 maart 1964, toen zijn eerste nummer hier te Gent, ten huize van onze verkleefde uitgever, de h. STORY, officieel mocht worden voorgesteld en bekendgemaakt, werd, bij gelegenheid van de eerste lustrumviering van 14 maart 1969 breedvoerig uiteengezet.

In herhalingen wens ik niet te vallen, maar, nu deze aanvankelijk gedurfd onderneming een voorspoedige jeugd heeft mogen genieten, en, na verloop van tien jaren, zich een vrij gezaghebbende positie heeft weten te verwerven, past het niettemin thans, in korte woorden, andermaal te herinneren aan wiens initiatief, in welke omstandigheden, en met welk opzet, ons jubilerend tijdschrift tot zijn ontstaan is gekomen, om vervolgens de afgelegde weg te overschouwen.

Geconcipeerd te Gent, in 1963, in de schoot van de *Algemene Practische Rechtsverzameling* door onze bevoegde, ijverige en dynamische collega en vriend, professor MARCEL STORME, ontpopte de bij hem opgevatte gedachte zich vrij snel tot de overtuiging dat, ondanks de vele andere rechtskundige publicaties en vakbladen die in ons land worden uitgegeven, er nog plaats en behoefte was voor een *Nederlands wetenschappelijk tijdschrift*, dat zich niet alleen zou richten tot een bepaald deel van de rechtspractici, maar ook, boven de onmiddellijke bekommernis van de praktijk, zou kunnen uitstijgen om een trefpunt te worden van allen die om het rechtsfenomeen in al zijn privaatrechtelijke uitingen begaan zijn.

Waarom die beperking tot het domein van het privaatrecht ?

Omdat het privaatrecht, als algemene levensorde-ning van het gehele volk, de weerspiegeling is en tevens het kader van zijn dagelijks bestaan, wezenlijk de ruggegraat blijft van een natie, en er de normen bepaalt die het individueel, familiaal, professioneel en sociaal-economisch leven van de enkeling en zijn rechtsverhoudingen met zijn medemens beheerst.

Doch het privaatrecht dan *in zijn ruimste betekenis opgevat*, zodat het niet alleen moet omvatten het burgerlijk recht en het handelsrecht in al hun geledingen, maar ook het professioneel recht, het intellectueel recht, het privaot procesrecht, het internationaal privaatrecht der Europese Gemeenschappen.

Het is U verder reeds bekend dat, onder de stimulerende geestdrift van de enen en de heldere kijk van de anderen, doch ook, — en dat wens ik te herhalen —, met de aanvankelijke financiële steun van de *Algemene Practische Rechtsverzameling*, die daarvoor de diepe erkentelijkheid wegdraagt van de gehele juristenwereld, het plan ten slotte werd *uitgevoerd*, waarbij, benevens het streven naar een interuniversitaire samenwerking, ook van meet af aan werden betrokken onze *Nederlandse* vrienden, wier toegezegde medewerking naderhand geïnstitutionaliseerd werd in een Nederlandse *adviesraad*, waarvan ik zopas de samenstelling heb vermeld, en waar een met de jaren toenemende *innige* en *efficiënte* samenwerking, in onderlinge verstandhouding met de Belgische redactieraad, gedurende die tien verstreken jaren is uitgegroeid tot een *geslaagd*, *evenwichtig* en *harmonisch* beleid, beslist een unicum in de rechtsvergelijkende uitwisseling van de juridische opvattingen tussen twee landen, die in de Europese Gemeenschap beheerst worden door een gelijkaardig privaatrechtelijk stelsel.

In welke mate, sinds zijn stichting en tot nog toe, ons tijdschrift deze opzet en zijn opdracht heeft weten te vervullen, is een *gewetensonderzoek* dat, uitgaande van een lid van de redactie-raad, hem blootstelt aan het verwijt van zelfvoldaanheid en overschatting. Derhalve had dit *pro-domo-gevaar* best kunnen vermeden worden indien dit onderzoek ware toevertrouwd aan een van onze talrijke abonnees, om aldus uit diens opbouwende kritiek het hoogste nut te kunnen putten.

Alles is echter voor de lezers van het tijdschrift *uiterlijk* waarneembaar, dus vatbaar voor hun *controle*, wat dan ook in zekere mate geruststelling kan verlenen voor de *objectiviteit* van het overzichtelijk beeld, dat van de *omvang* en de *intensiteit* der geleverde prestatie wordt verschaft :

1. De tijdens die tien jaren in totaal verschenen circa 7500 *bladzijden* gedrukte tekst, — juist geteld 3500 tussen maart 1964 en einde 1968, en 3869 tussen begin 1969 en einde 1973 —, verspreid over *vier* nummers per jaar, hebben 104 bijdragen en hoofdartikelen omvat, met telkens, aan het einde, een bondige samenvatting in het Frans, het Engels en het Duits, wat een

ruime verspreiding, en dan vooral in het buitenland, heeft verzekerd.

2. Achtendertig uitvoerige *overzichten van rechtspraak*, soms verspreid over twee nummers, werden gepubliceerd ; zij hadden betrekking op : personen- en familierecht, zakenrecht, bezit, erfenissen, schenkingen en testamenten, verbintenissen, onrechtmatige daad, bijzondere overeenkomsten, huwelijksvermogenrecht, voorrechten en hypotheeken, vennootschappen, bijzonder en afwijkend handelsrecht, faillissement en gerechtelijk akkoord, verzekeringen, industriële eigendom, auteursrechten, oneerlijke mededinging, arbeids-overeenkomsten, arbeidsongevallenrecht, professionele aansprakelijkheid van de notaris, professioneel recht van de advocaat, maritiem recht, internationaal privaatrecht, en ten slotte Europees recht, meer bepaald vestigingsrecht, kartelrecht en rechtsbescherming.

Uniek waren ook — zelfs voor Nederland — de drie overzichten van de meest belangwekkende arresten van de Hoge Raad, overzichten waarin op voortreffelijke wijze de Belgische en de Nederlandse rechtspraak met elkaar werden vergeleken.

3. In de veertig tot nog toe verschenen nummers van het *T.P.R.* werden 434 *boekrecensies* opgenomen ; ieder van deze recensies was een uitvoerige, verzorgde en grondige kritische bespreking, gewijd aan binnen- en buitenlandse publikaties op het gebied van het privaatrecht.

Hij die van deze boekrecensies geregeld inzage nam, heeft, naar ik meen, moeten vaststellen in welke sterke mate de redactieraad er een bepaald belang aan gehecht heeft, en dan ook over de degelijkheid ervan in het bijzonder streng heeft gewaakt.

4. In die tienjarige periode waren er circa 250 medewerkers, die door hun hoofdartikelen, bijdragen, overzichten van rechtspraak en boekbesprekingen, het tijdschrift hebben geschraagd, en, — wat werkelijk verheugend is —, hierbij waren en 30 uit Nederland, waaronder de namen van gezaghebbende juristen zoals, — buiten die van de reeds genoemde leden van de Nederlandse adviesraad —, de universiteitsprofessoren COHEN JEHORAM, K. WIERSMA, T.J. DORHOUT MEES, J. TER HEIDE, en J.C.M. LEYTEN, en magistraten of rechtspactici zoals procureur-generaal G.E. LANGEMEIJER, de oud-raadsheren in de Hoge Raad CH. PETIT en C. H. BEEKHUIS, en de hh. M. SCHELTEMA en TREURNIET.

5. Voeg daaraan toe dat sinds 1971 van wal gestoken werd met een geregeld *overzicht van wetgeving*, dat thans reeds drie uitvoerige bijdragen telt en verzekerd wordt door onze medewerker de h. GABRIËL TRAEST, adjunct-adviseur bij de Senaat.

Aan die indrukwekkende reeks auteurs breng ik, uit naam van de redactieraad en van de Nederlandse

adviesleden, een dankbare eregroet, want tot de verrijking van de Vlaamse rechtswetenschap hebben zij machtig bijgedragen; zij dienen en verdienen daarvoor feestelijk te worden gefeliciteerd.

Aan die aangename plicht zou ik evenwel erg tekort komen, indien ik niet bij die erkentelijke hulde moest betrekken:

- in de eerste plaats, onze bevoegde, ijverige en verkleefde redactiesecretaris KRIS SCHUTIJZER, en zijn toegewijde opvolgster, MEVTOUW GALAUDE, echtgenote MARC VAN HOECKE,
- en verder al onze *stille medewerkers van het redactiesecretariaat*, zij die, dag in, dag uit, ondanks hun eigen soms zware beroepsbezigheden, hebben gecorrespondeerd, verbeterd, geschaafd, vertaald, gecoördineerd, en aldus in aanzienlijke mate tot de uitbouw hebben bijgedragen.
- Moge hieraan toegevoegd en onderstreept worden de bijzondere verdiensten van de uitgeverij *Story*. Nauw verbonden aan talrijke initiatieven voor het uitgeven en de verspreiding van de werken van nederlandstalige auteurs uit verscheidene wetenschappelijke disciplines, maar dan vooral uit de rechtswetenschap, komt aan de uitgeverij *Story* de rechtmatige lofbetuiging toe voor de aanvankelijk niet te onderschatten durf en moed, vervolgens het doorzettingsvermogen en de kundigheid, waarmede zij de administratie, het uitgeven en de ruime verspreiding van ons tijdschrift hier te lande en in het buitenland heeft weten te benaarstigen.

Doch, - en al weet ik best dat hiermede zijn gekende bescheidenheid geweld wordt aangedaan -, de man die, zowel als geestelijke vader van ons tijdschrift dan als zijn onvermoeibare promotor, steeds de standvastige en doorslaggevende impuls heeft weten te geven en te handhaven om ons vandaag op deze vrij gunstige balans te vergasten, en aldus de huidige niet onbenijdenswaardige standing van het *T.P.R.* te bereiken, is wel zijn directeur, onze geachte collega en vriend prof. MARCEL STORME. Hij was het die van meet af aan door zijn vurig en meeslepend optimisme, zijn onvoorwaardelijke toewijding, zijn nuchter doorzicht en wijs beleid, en zijn onwankelbare en onverpoosde stuwkracht, de stevige spil en de bezielende leider is geweest van de onderneming. Ook is het dank zij hém, en, - overeenkomstig het opzet van de stichters -, zijn waakzaamheid over het in acht nemen door de auteurs van de rechtsvergelijkende methode, dat de nummers van ons tijdschrift thans in talrijke bibliotheken van alle werelddelen prijken.

De gelegenheid van deze tweede lustrumviering mag ik dan ook niet laten voorbijgaan zonder, als tolk van heel deze vergadering zomede van al de Vlaamse juristen, aan onze directeur, professor MARCEL STORME, onze diepe en genegen dankbaarheid te betuigen voor al datgene dat hij, vanaf de stichting van ons "Tijdschrift" en gedurende deze tien jaar, bij de dagelijkse directie heeft gepresteerd.

Hierdoor zet hij, bij de opbloei van eigen rechtswetenschappelijke literatuur in het Nederlands, het pionierswerk voort van het *Rechtskundig Tijdschrift*, van professor Ridder RENÉ VICTOR met zijn *Rechtskundig Weekblad* en zijn *Vlaamse Rechtskundige Bibliotheek*, van de Gentse ploeg van de *Algemene Practische Rechtsverzameling* en van de *Algemene Modellenverzameling voor de rechtspraktijk*, die van het *Administratief Lexicon*, en van de vele andere uitgaven, die op het specifieke gebied van de rechtswetenschap aan de Nederlandse Cultuurgemeenschap in dit land een eigen gelaat hebben weten te verschaffen, dat thans ook in eigen instellingen een zelfstandig uitdrukingsvermogen bereikt.

Mogen de jongeren, die eerlang de wacht zullen aflossen, de hoop op het degelijk vervullen van die verheven zending niet teleurstellen en steeds meer ijveren op de weg naar beleving en verrijking van onze rechtscultuur, niet enkel in nationaal, maar dan vooral in Europees verband, door bevordering van alles wat de studie van het privaatrecht in de Nederlandse taal dienen kan!

Privaatrecht! Tegenover die juridische discipline rijst al dadelijk die van het *publiekrecht*.

Doch het hoeft beslist *hier* niet te worden herhaald dat de wetenschappelijke observatie van het rechtsfenomeen, onder al zijn aspecten en in het perspectief van zijn ontwikkeling, in onze tijd niet meer toelaat de traditionele gedachte te handhaven dat de verschillende takken van het recht beheerst worden door duidelijk afgetekende principes, die hun toepassing vinden op heel de materie die zij geacht worden te omvatten.

Alle doctrinale controverses in het midden gelaten, geldt thans de onweerlegbare vaststelling dat takken van het recht die men traditioneel de gewoonte had de ene tegenover de andere te stellen, meer bepaald het privaatrecht en het publiekrecht, met de jaren meer een innige en intensieve interpenetratie kennen omdat voortaan, zoals ontelbare voorbeelden het duidelijk bewijzen, sommige zuiver private en persoonlijke verhoudingen in min of meer sterke mate niet enkel interfereren met, maar soms overvleugeld worden door fundamentele eisen van het gemeenschappelijk belang.

In een belangwekkende bijdrage, "Het civielrecht, inzonderheid het familierecht, gisteren, vandaag en morgen", gepubliceerd in het *Rechtskundig Weekblad* van 10 november 1973, heeft een van onze meest gezaghebbende civilisten, prof. WILLY DELVA, o.m. op dit verschijnsel gewezen, wanneer hij, bij het nagaan van de zich nu in het civiel recht voltrekkende mutaties, en bij het bepalen van de specifieke kentrekken welke in dat verband min of meer sterk aan bod komen, doorheen opeenvolgende wetgevingsstoten met allerlei discordanties, discrepanties en schrijnend gemis aan eenheid, het *vervagen van de gebieden van het privaat- en publiekrecht een realiteit noemt*. "Ook

in het familierecht, waar – zo schrijft hij – in de juridische normering ergens een kruising moet liggen *tussen te behartigen privacy*, die voor een nieuwe samenleving onmisbaar blijkt, en *te betrachten sociaal belang*, dat kader schept voor een welbegrepen persoonlijk heil (...).”

Het onoverkomelijk kenmerk van deze gang van zaken, mede de onafwendbare evolutie naar vermenigvuldiging van privaats- en publiekrecht, en haar uitwerkselelen zowel op het beleid van de magistratuur als op het internationale vlak, vinden hun weerklank in het onderwerp dat door onze feestredenaar van heden gekozen werd om deze lustrumviering op te luisteren.

Daarvoor was niemand beter aangewezen dan professor LOUIS-PAUL SUETENS.

Geboren te Antwerpen, op 1 augustus 1936, gepromoveerd tot doctor in de rechten aan de Katholieke Universiteit Leuven in 1959, "Master of Laws" van de "University of California-Berkeley" in 1960, en doctor in politieke en sociale wetenschappen aan de Universiteit te Leuven in 1963, is professor Suetens thans hoogleraar ordinarius in het administratief recht aan dezelfde Universiteit, en directeur van het "Instituut voor Administratief recht", tevens afdelings-verantwoordelijke voor het publiekrecht.

Hij is bovendien beheerder van het "Interuniversitair Centrum voor Staatsrecht en Stichting Leefmilieu" te Brussel, en Opdrachthouder van de Minister van Nederlandse Cultuur en Vlaamse Aangelegenheden.

Voorheen was hij navorser van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, academisch secretaris van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid der Katholieke Universiteit Leuven, en hoogleraar aan de Economische Hogeschool van Limburg.

Zijn merkwaardige verhandelingen en bijdragen, opgesteld zowel in het Engels en in het Frans als in het Nederlands, en gepubliceerd in menigvuldige rechtskundige tijdschriften, over onderwerpen van publiek, administratief, sociaal en arbeidsrecht, ruimtelijke ordening en leefmilieubescherming, zomede van Europees gemeenschapsrecht, zijn ontelbaar en hier niet op te noemen :

tussen 1959 en einde 1973, heb ik er niet minder dan 75 geteld, waarvan o.m. zijn bekende bijdrage, gepubliceerd in het *T.P.R.*, nr. 1 van 1968 over "*het recht, de rechter en de werkstakingen*".

De magistraten uit het rechtsgebied van het Hof van Beroep Gent, hier aanwezig, zullen bovendien een blijvende herinnering hebben bewaard aan de bijzonder leerrijke, belangwekkende en bevattelijke uiteenzetting die professor SUETENS, in het teken van de alhier door dit Hof ingerichte recyclagevoordrachten, gehouden heeft op *11 oktober 1973* over de "recente ontwikkelingen in het administratief recht" en meer bepaald de nieuwe vormen van wetgeving inzake cultuurraaddecreten, contracten met de overheid binnen het economisch plan, en rechtsbescherming tegen overheidshandelingen.

"*Het Recht is één*", zo luidt de aanhef van de feestrede waarop hij ons zal vergasten.

Uitgaande van een gezaghebbend *publicist* als professor LOUIS-PAUL SUETENS, is het beklemtonen van die evolutie naar eenheid tussen publiek- en privaatrecht bekleed met een betekenis en een draagwijdte, die door heel de ploeg van een tijdschrift voor "*Privaatrecht*", reeds op voorhand als een *warme en dankbare hulde* wordt aangevoeld.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1^e KAMER—1 FEBRUARI 1974

Voorzitter : Ridder Rutsaert
Raadsheer-verslaggever : de h. de Vreese
Advocaat-generaal : de h. Krings
Advocaten : Mrs. A. Bayart en A. Houtekier

**Huur—Rustig genot—Vrijwaring voor gebreken—
Door toeval ontstane schade.**

De vrijwaring die krachtens art. 1721 B.W. wegens de gebreken van het verhuurde goed door de verhuurder aan de huurder is verschuldigd, onderstelt dat de schade door gebreken werd veroorzaakt, dat de verhuurder is te kort gekomen aan zijn contractuele verplichting tot rustig genot en dat de schade niet is ontstaan ten gevolge van toeval, in welk geval de verhuurder krachtens art. 1722 B.W. niet tot schadeloosstelling is gehouden.

Verzekeringsmaatschappij De Schelde t/ Fontaine
en Debel

Gelet op het bestreden vonnis op 6 maart 1972 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Hasselt ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1719, 1720, 1721 en 1722 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat, na geconstateerd of aangenomen te hebben dat eiseres, gesubrogeerd in de rechten van de gewezen huurder van de verweerders, ten laste van de verweerders de terugbetaling nastreeft van de vergoedingen welke zij als verzekeraarster aan gezegde huurder heeft betaald ten gevolge van een brandramp, dat de ontploffing met navolgende brand te wijten was aan de ontvlaming van een knalgasmengsel en aan diverse factoren, zoals de vorming van dit mengsel in de keuken, het niet afsluiten van een zich buiten de woning bevindende gasfles waar-

door het gas in de keuken kon binnendringen, het laten branden van een waakvlam van de waterverwarming die de ontsteking veroorzaakte, en tenslotte het bestaan van een lek in de kraan van een waterverwarmer, eigendom van de verweerders, dat aanleiding gaf tot een bestendige gasontsnapping, dat men het erover eens is dat voormelde huurder of derden aan de ramp vreemd zijn, dat het lek in de kraan van de waterverwarming na de ramp slechts na een grondig technisch onderzoek is ontdekt geworden en dat dit lek derhalve een verborgen gebrek uitmaakte waarvoor de verhuurders instonden, het bestreden vonnis de vordering van eiseres ongegrond verklaart, zulks om de reden dat het bestaan van gezegd lek op zichzelf niet de oorzaak van de ramp is geweest, dat deze zich slechts kon voordoen door het samenspel van de ontsnapping van gas, de opeenhoping ervan in de gesloten keukenruimte, de vermenging van propaan gas met lucht en de vorming aldus van een knalmengsel, en tenslotte de brandende waakvlam die de ontsteking teweegbracht, dat het samenspel van al deze factoren noodzakelijk is geweest om de ramp mogelijk te maken, dat eiseres derhalve ten onrechte stelt dat alleen het bewezen gebrek van de waterverwarmer de daadwerkelijke oorzaak van het ongeval is geweest, en dat derhalve de ramp toe te schrijven is aan toeval, zijnde het toevallig samentreffen van de hoger opgesomde omstandigheden, zodat er krachtens artikel 1722 van het Burgerlijk Wetboek geen aanleiding toe bestaat de verhuurders tot schadevergoeding te veroordelen,

terwijl, eerste onderdeel, het tegenstrijdig is enerzijds te constateren dat het lek in de kraan van de waterverwarmer en de daarmee gepaard gaande bestendige gasontsnapping een van de factoren is geweest waarvan de aanwezigheid noodzakelijk is geweest om de ramp mogelijk te maken, en dat deze waterverwarmer eigendom was van de verweerders, en anderzijds te beslissen dat de litigieuze ramp te wijten was aan toeval en niet aan een gebrek van het verhuurde goed zoals bedoeld in de artikelen 1719 tot 1722 van het Burgerlijk Wetboek, zodat het vonnis, wegens deze tegenstrijdigheid in de motivering, artikel 97 van de Grondwet schendt,

tweede onderdeel, door te beslissen dat, spijt de in het vonnis geconstateerde omstandigheden, het ongeval niet te wijten was aan een gebrek van het verhuurde goed, gezegd vonnis de artikelen 1719 tot 1722 en meer bepaald artikel 1721 van het Burgerlijk Wetboek schendt :

Overwegende dat het niet tegenstrijdig is enerzijds vast te stellen dat de ontploffing te wijten is aan de ontvlaming van een knalgasmengsel "en aan diverse factoren" die het vonnis opsomt en die in het middel worden aangehaald, daaronder het bestaan van een lek in de kraan van een waterverwarmer, eigendom van de verweerders, en anderzijds te beslissen dat het bestaan van het lek "op zichzelf niet de oorzaak van de ramp is geweest", dat deze laatste "zich slechts heeft kunnen voordoen door het noodzakelijk samenspel van al die verschillende factoren" en dat de ramp moet worden toegeschreven "aan het toeval, zijnde het toevallig samentreffen van hogerbedoelde omstandigheden", zodat de verhuurders, overeenkomstig artikel 1722 van het Burgerlijk Wetboek, tot geen schadevergoeding zijn gehouden ;

Overwegende dat, nu het vonnis in feite en derhalve soeverein vaststelt dat niet het bestaan van het lek in de

kraan van de waterverwarmer op zichzelf, maar het toeval oorzaak van de ramp is geweest, het zonder artikel 1721 van het Burgerlijk Wetboek te schenden heeft kunnen beslissen dat de verhuurders, eigenaars van bedoelde waterverwarmer, de huurder geen vrijwaring waren verschuldigd ;

Overwegende dat de vrijwaring, die krachtens voormeld artikel 1721 wegens de gebreken van het verhuurde goed door de huurder aan de huurder van het goed is verschuldigd, immers onderstelt dat de schade door bedoelde gebreken werd veroorzaakt, dat de huurder is te kort gekomen aan zijn contractuele verplichting tot rustig genot en dat de schade niet is ontstaan ingeval, in welk geval de huurder krachtens artikel 1722 van het Burgerlijk Wetboek niet tot schadeloosstelling is gehouden ;

Dat het middel in geen van zijn onderdelen kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT—Zie DE PAGE en DEKKERS, IV, nrs. 602 en 624.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER—10 DECEMBER 1973

Voorzitter : de h. Louveaux
Raadsheer-verslaggever : de h. Legros
Advocaat-generaal : de h. Dumon
Advocaten : Mrs. Bayart en Dassesse

Verzekering—Motorrijtuigen—Vorderingsrecht tegen het Gemeenschappelijk Waarborgfonds—Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering—Eigen recht van de verzekeringsinstelling—Aangifte van het ongeval binnen de termijn van een jaar.

Daar de verzekeringsinstelling die het haar door art. 70, § 2, lid 3, van de Wet van 9 augustus 1963 toegekende eigen recht van terugvordering van de verleende prestaties uitoefent tegenover het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, geen benadeelde is in de zin van de Wet van 1 juli 1956, is voor de ontvankelijkheid van haar eis tegen het fonds niet vereist dat zijzelf het ongeval binnen de door het K.B. van 5 januari 1957 gestelde termijn van een jaar aangegeven heeft ; haar rechten ten opzichte van het fonds zouden echter vervallen, indien het ongeval niet binnen de termijn van een jaar aan het fonds werd aangegeven, hetzij door de prestatiegerechtigde, benadeelde in de zin van de Wet van 1 juli 1956, hetzij door de verzekeringsinstelling.

Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds t/ Landsbond der Christelijke Mutualiteiten

Gelet op het bestreden arrest, op 5 juni 1973 gewezen door het Hof van beroep te Luik ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 16 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen 1, 3, 5 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 tot bepaling van de toekenningsvoorwaarden en van de omvang der rechten van de benadeelden tegenover het Gemeenschappelijk Waarborgfonds bedoeld bij genoemde wet van 1 juli 1956, en 70, paragraaf 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, aangevuld bij artikel 32 van de wet van 8 april 1965 tot wijziging van voornoemde wet van 9 augustus 1963, en gewijzigd bij artikel 28, 1 van de wet van 27 juni 1969,

doordat het bestreden arrest eiser veroordeelt tot betaling van schadevergoeding aan verweerder en afwijzend beschikt over het middel waarin eiser bij conclusie en aanvullende conclusie van 20 maart en 8 juni 1973 voor het Hof van beroep aanvoerde dat de rechtsvordering van verweerder tegen hem niet ontvankelijk of althans ongegrond was, daar verweerder de bij artikel 5 van voornoemd koninklijk besluit van 5 januari 1957 bepaalde ongevalsangifte niet heeft gedaan binnen de termijn van een jaar zoals in dat artikel is voorgeschreven, welke afwijzing het arrest hierop steunt dat uit artikel 70 van de wet van 9 augustus 1963 dat gewijzigd is zoals gezegd, en uit artikel 3 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 volgt dat verweerder, die in de rechten van zijn verzekerde was getreden, van eiser de terugbetaling kan vorderen van de aan de gerechtigde uitbetaalde vergoedingen en bovendien een eigen rechtsvordering tot terugbetaling tegen eiser kon instellen, dat onder "benadeelde" in de zin van de artikelen 3 en 5 van genoemd koninklijk besluit moet worden verstaan de natuurlijke personen die lichamelijk letsel hebben opgelopen en dat, nu de verzekeringsinstelling niet kon worden beschouwd als een van de gerechtigde onderscheiden benadeelde persoon, de ongevalsangifte, ten deze aan eiser door de gerechtigde benadeelde persoon gedaan binnen de termijn van een jaar, zoals voorgeschreven bij artikel 5 van dat koninklijk besluit, ten bate strekt van de verzekeringsinstelling, die in de rechten van eerstgenoemde is getreden,

terwijl artikel 70, paragraaf 2, van de wet van 9 augustus 1963 en de in dat artikel aangebrachte wijzigingen de artikelen 16 van de wet van 1 juli 1956, 1 en 3 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 niet hebben opgeheven, zodat de natuurlijke persoon die ten gevolge van bedoeld verkeersongeval lichamelijk letsel heeft opgelopen, van eiser geen vergoeding kan vorderen van de materiële schade veroorzaakt door dit lichamelijk letsel, voor zover verweerder aan die natuurlijke persoon schadevergoeding verschuldigd is, waaruit volgt dat verweerder van eiser geen terugbetaling van die schadevergoeding kan eisen, door in de rechten van de benadeelde te treden,

en terwijl, voor zover verweerder zijn vordering zou hebben ingesteld, niet als iemand die in de rechten van zijn verzekerde is getreden, maar krachtens het eigen recht, hem toegekend bij artikel 70, paragraaf 2, van de wet van 9 augustus 1963, dat gewijzigd is zoals gezegd, hij moest worden beschouwd als een benadeelde in de zin van de artikelen 1, 3 en 5 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, en met name als een benadeelde te onderscheiden van zijn verzekerde die lichamelijk letsel had opgelopen, waaruit volgt dat de ongevalsangifte die zijn verzekerde had gedaan, niet ten gunste van ver-

weerder kon komen, maar deze zelf dergelijke aangifte had moeten doen binnen de termijn bij artikel 5 van genoemd koninklijk besluit voorgeschreven :

Overwegende dat, luidens artikel 70, paragraaf 2, lid 3, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, de verzekeringsinstelling tegenover het Gemeenschappelijk Waarborgfonds een eigen recht van terugvordering van de verleende prestaties heeft, met name wanneer de schade waarvoor de prestaties werden verleend, veroorzaakt werd door het gebruik van een niet verzekerd motorrijtuig ;

Overwegende dat het koninklijk besluit van 5 januari 1957, genomen ter uitvoering van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, bepaalt dat de benadeelden het ongeval aan het Gemeenschappelijk Waarborgfonds moeten aangeven binnen de termijn van een jaar ;

Overwegende dat, luidens artikel 1 van de wet van 1 juli 1956, onder benadeelden wordt verstaan zij die schade hebben geleden die grond oplevert voor de toepassing van deze wet, alsmede hun rechtverkrijgenden ;

Dat, door de bij de wet van 9 augustus 1963 bepaalde prestaties te verlenen, de verzekeringsinstelling, verre van schade te lijden, niet meer dan haar verplichtingen is nagelaten ;

Dat, aangezien verweerder, verzekeringsinstelling, dus niet een benadeelde was in de zin van de wet van 1 juli 1956, hij zelf geen aangifte moest doen van het ongeval waaryan eiser kennis had door de aangifte, die de prestatiegerechtigde, benadeelde in de zin van genoemde wet, binnen de wettelijke termijn had gedaan ;

Overwegende dat de uitoefening door de verzekeringsinstelling van haar eigen recht weliswaar geen verergering zou mogen brengen in de toestand van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds vergeleken met die welke voor dit fonds zou zijn ontstaan uit de rechtsvordering van de benadeelde ; dat met name de rechten van de verzekeringsinstelling ten opzichte van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds zouden vervallen, indien het ongeval niet binnen de termijn van een jaar aan het fonds werd aangegeven, hetzij door de benadeelde, hetzij door de verzekeringsinstelling ;

Overwegende echter dat blijkens het arrest de benadeelde het ongeval aan eiser regelmatig heeft aangegeven ;

Overwegende dat uit de voorgaande overwegingen blijkt dat, zelfs indien het ten onrechte vaststelt dat verweerder in de rechten van de benadeelde was getreden, het arrest, dat met name steunt op de ontvankelijkheid van de rechtsvordering die door verweerder is ingesteld, wettelijk gerechtvaardigd is :

Dat het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Zie betreffende de omvang van het eigen recht van de benadeelde en dat van zijn verzekeringsinstelling : Cass., 10 mei 1973, R.W., 1973-74, 310.

RAAD VAN STATE

6e KAMER—25 JANUARI 1973

Voorzitter : L. Moureau

Staatsraden : de hh. Tapie en Rousseau

Eerste auditeur : de heer Vander Stichele

Openbaar onderwijs—Tijdelijke opdracht.

De opvatting als zou een tijdelijke opdracht in een vacante betrekking in het Rijksonderwijs inhouden dat zij automatisch eindigt op het einde van het schooljaar waarin zij is verleend vindt geen grond in artikel 28 van het K.B. van 22 maart 1969 houdende het statuut van het Rijksonderwijs. Dit artikel houdt in dat slechts met inachtneming van een opzeggingstermijn van vijftien dagen een tijdelijk aangesteld personeelslid kan worden afgedankt op gemotiveerd voorstel van het inrichtingshoofd of op gemotiveerd voorstel van de bevoegde inspecteur.

Chamart t/ Belgische Staat (Minister van Nationale Opvoeding)

Gezien het op 24 maart 1972 ingediende verzoekschrift, waarbij Olivier Chamart de nietigverklaring vordert van de "ministeriële beslissing waarbij de tegenpartij per 30 juni 1969 een einde maakt aan zijn ambt van lesgever in de eerste kandidatuur aan het Rijkstechnisch Instituut te Brussel", van welke beslissing hem kennis is gegeven bij brief van 26 januari 1972, ontvangen de 27e ;

Overwegende dat verzoeker op 31 mei 1968 van de Minister-Staatssecretaris van Nationale Opvoeding een telegram met de volgende inhoud heeft ontvangen : "aangesteld als lesgever in de rechten 4 u. vanaf volgend schooljaar in 1e kandidatuur afdeling Talen - Vertalers Tolken Rijkstechnisch Instituut - Brussel 18" ; dat hij deze aanstelling heeft aanvaard ; dat hij dientengevolge herhaaldelijk maar tevergeefs bij de directie van de school heeft geïnformeerd naar de eigenlijke leerstof en naar zijn lesrooster ; dat hij zich de eerste dag van het schooljaar 2 oktober 1968, op school heeft aangemeld maar er niets heeft vernomen over zijn opdracht ; dat hij in een brief van 3 oktober de Minister van Nationale Opvoeding om instructies heeft gevraagd ; dat de directie van het technisch onderwijs hem in een brief van 17 oktober heeft meegedeeld dat de directrice verzocht was het nodige te doen opdat hij zijn ambt kon waarnemen, maar dat de directrice hem daags nadien heeft gevraagd te wachten op de instructies die zij spoedig van de Minister zou ontvangen "over de lessen die tijdens dit nieuwe academiejaar moeten worden toegewezen", waaraan zij nog toevoegde : "Er heeft terzake een oproep tot gegadigden plaats gehad" ; dat verzoeker op 18 oktober en 5 november opnieuw stappen heeft gedaan bij de directrice ; dat hij op 7 november van de Minister van Nationale Opvoeding een brief met de volgende inhoud heeft ontvangen :

"Geachte Heer,

U werd door mijn achtbare voorganger aangesteld voor 4 lesuren "rechten" die in de 1e kandidatuur vacant waren.

Gelet op het aantal studenten kunnen 16 lesuren in de rechten worden toegewezen.

Die lesuren kunnen worden verdeeld over de benoemde leraren die aan de instelling verbonden zijn, zodat het

niet mogelijk is een bijkomende opdracht te verlenen.

Ik zie mij dus genoodzaakt de beslissing van mijn achtbare voorganger te vernietigen" ;

Overwegende dat de Raad van State ingevolge beroep van verzoeker deze beslissing wegens overschrijding van macht heeft vernietigd in zijn arrest nr. 14.445 van 14 januari 1971 ;

Overwegende dat de directeur-generaal van het bestuur van het technisch onderwijs in zijn antwoord van 26 januari 1972 op een brief van verzoeker dd. 10 januari 1972, de bestreden beslissing ter kennis van verzoeker heeft gebracht in de volgende bewoordingen :

"Als antwoord op uw brief van 10 januari jongstleden, heb ik de eer U te laten weten dat de Heer Minister besloten heeft U de wedde te doen uitbetalen waarop U recht zou hebben gehad indien U gedurende het schooljaar 1968-1969 het ambt van lesgever (4 uren) had uitgeoefend.

Onderrichtingen in die zin zijn verstrekt aan de dienst voor vaststelling en vereffening van de wedden.

Voor de daaropvolgende periode moet worden uitgegaan van de nieuwe regeling die is ingevoerd bij het Koninklijk Besluit van 22 maart 1969 (statuut van het onderwijzend personeel van de Staat). Hierin is bepaald dat een tijdelijke opdracht slechts wordt verleend voor een termijn die niet langer dan het schooljaar mag duren" ; dat dezelfde ambtenaar die beslissing heeft bevestigd in een brief van 23 maart 1972 na een laatste demarche van verzoeker van 13 maart 1972 tot het verkrijgen van de erkenning van wat hij zijn rechten achtte te zijn ;

Overwegende dat verzoeker zich in een eerste middel beroept op schending van het bepaalde "in het Koninklijk Besluit van 22 maart 1969 tot vaststelling van het statuut van de leden van het personeel van het onderwijs van Staat en inzonderheid van artikel 28 (ontslag wegens ongeschiktheid) ... in zover de bestreden beslissing tot gevolg heeft dat per 30 juni 1969 een einde wordt gemaakt aan het aan verzoeker verleende ambt van lesgever rechten (4 uur), terwijl zijn aanstelling hem als tijdelijke een vacante betrekking had toegewezen voor onbepaalde duur, dat die aanstelling betekende dat hij alleen door ontslag uit die betrekking kon worden gezet en met inachtneming van de grond- en vormvoorwaarden welke zijn voorgeschreven voor het uitvoeren van zodanige maatregel" ;

Overwegende dat het genoemde artikel 28, dat op 1 mei 1969 in werking is getreden, als volgt is geredigeerd :

"Met inachtneming van een opzeggingstermijn van vijftien dagen kan een tijdelijk aangesteld personeelslid worden afgedankt op gemotiveerd voorstel van het inrichtingshoofd of op gemotiveerd voorstel van de bevoegde inspecteur.

Dit voorstel wordt het tijdelijk personeelslid voorgelegd, op het ogenblik dat het wordt opgemaakt.

Het tijdelijk personeelslid viseert en dateert dit voorstel. Hij bezorgt het dezelfde dag terug. Oordeelt hij dat voorstel niet gegrond, dan maakt hij daarvan melding in zijn visum, dateert het voorstel en bezorgt het binnen dezelfde termijn terug.

Het inrichtingshoofd of de bevoegde inspecteur stuurt het voorstel tot afdanking dezelfde dag aan de Minister, die binnen tien dagen dit voorstel verwerpt of het tijdelijk personeelslid opzegt.

Het tijdelijk personeelslid dat opgezegd is, mag binnen

de tien dagen na de kennisgeving van de opzegging een aangetekend bezwaarschrift indienen bij de Minister, die het onmiddellijk doorstuurt naar de raad van beroep. Deze brengt bij de Minister advies uit binnen een termijn van ten hoogste twee maanden, te rekenen van de datum van ontvangst van het bezwaarschrift. De Minister beslist binnen een termijn van één maand ingaande op de datum van ontvangst van het advies.

Op eigen verzoek wordt het tijdelijk personeelslid door de raad van beroep gehoord. Hij mag zich laten bijstaan door een advocaat, door een verdediger gekozen onder de in actieve dienst zijnde of gepensioneerde personeelsleden van het Rijksonderwijs of door een afgevaardigde van een erkende vereniging” ;

Overwegende dat niet wordt betwist dat de door deze bepaling georganiseerde ontslagprocedure in dit geval niet werd gevolgd ;

Overwegende dat volgens de tegenpartij "het bedoelde Koninklijk Besluit van 22 maart 1969 weliswaar niet bepaalt ... dat de opdracht van een tijdelijk aangewezen personeelslid eindigt op het einde van het schooljaar gedurende hetwelk hij in die hoedanigheid is aangewezen ... maar dat daaromtrent geen twijfel kan bestaan ...", dat de bepalingen van de Koninklijke Besluiten van 22 maart 1969 en 22 juli 1969 "ten genoeg van recht en zonder dat dit in een uitdrukkelijke tekst hoeft te worden gesteld, aantonen dat een tijdelijke opdracht voorlopig is en automatisch eindigt op het einde van het schooljaar waarin zij is verleend ..." ;

Overwegende dat de aldus ingeroepen regel geen grond vindt in het genoemde artikel 28 of in een van de door de tegenpartij aangehaalde teksten welke geen rechtstreeks verband houden met het onderwerp van het beroep en volkomen bestaanbaar zijn met de stelling van de verzoeker ;

Overwegende dat de bestreden beslissing die teksten verkeerd heeft toegepast ; dat zij met overschrijding van macht is genomen,

Besluit :

Artikel 1. — De beslissing van de Minister van Nationale Opvoeding, waarvan aan verzoeker kennis is gegeven bij brief van 26 januari 1972 van de directeur-generaal van het bestuur van het technisch onderwijs wordt vernietigd.

Artikel 2. — De kosten, bepaald op 750 frank, komen ten laste van de Staat (Ministerie van Nationale Opvoeding).

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10e KAMER—26 APRIL 1973

Voorzitter : de h. Paës

Raadsheren : de h. Delva en mevr. de Man

Advocaten : Mrs. Dauwe en Grolig loco Baetens

Faillissement—Art. 555 Fw.—Opleg bij toebedeling van een onroerend goed in een nalatenschap.

Aan de in gemeenschap gebuude vrouw van een later failliet verklaarde handelaar werd in een nalatenschap tegen betaling van een opleg voor wat haar deel overtrof, een onroerend goed toebedeeld.

Krachtens art. 555 Fw. bestaat het wettelijk vermoeden, dat de door de opleg verkregen goederen aan de man toebehoren en met zijn gelden werden betaald, aangezien noch in de akte van vereffening noch in een boedelbeschrijving, noch in welke andere authentieke akte ook werd bedongen of vastgesteld, dat het ging om een wederbelegging van eigen goederen of een overneming van een onroerend goed met van erfenissen of schenkingen herkomstige gelden (artt. 553, lid 2, en 554 Fw.). Het declaratief karakter van de verdeling heeft niet ten gevolge dat de vrouw zich, voor wat dank zij de opleg verkregen werd, in de bij art. 553, lid 1, Fw. bedoelde hypothese bevindt.

Faillissement Sleenckx t/ Dens

Overwegende dat de vordering welke appellant als curator van de faillissementen inzake V.G.N. Bouwondernemingen Sleenckx en consoorten Sleenckx instelde strekt tot teruggave en wederopneming in het actief van de massa, overeenkomstig art. 555 en volgende van de Wet op de faillissementen, van een bedrag van 43.750 fr. met aanwas van 10 jaar rente naar rato van 3 % op 26.000 fr., of 7.800 fr., dus samen 51.550 fr. in hoofdsom, bedrag dat geïntimeerde, echtgenote van gefailleerde Sleenckx Jozef, heeft aangewend tot aanzuivering van een aan haar broer toekomend tegoed in de staande het huwelijk opengevallen nalatenschap van haar ouders ;

Overwegende dat appellant terecht tegen het bestreden vonnis inbrengt dat het de artikelen 553, 554 en 555 van bedoelde wet heeft miskend, waar de eerste rechter, ingaande op de stelling van geïntimeerde, de notariële vereffeningssakte van 10 januari 1947 beschouwde als titel van kosteloze verwerving, inclusief de meerwaarde van de litigieuze 43.750 fr. + rente, terwijl geïntimeerde in gebreke blijft haar aanspraak ten deze op de door voormelde artikelen 553 en 554 voorgeschreven wijze te verantwoorden ;

Overwegende inderdaad dat waar eensdeels vaststaat :

1. dat geïntimeerde, die onder het stelsel van de wettige gemeenschap is gehuwd, blijkens akte vereffening-verdeling van 10 januari 1947 een lot onroerende goederen ter waarde van 125.000 fr. uit de nalatenschap van haar in 1940 overleden ouders verkreeg, dus een teveel van 43.750 fr. dat zij aanzuiverde door een contante opleg van 17.750 fr. en een schuldbekentenis ten bedrage van 26.000 fr. aflosbaar over tien jaar tegen 3 % met ingang van 10 januari 1947 ;

2. dat het geheel der in deze nalatenschap gevallen onroerende goederen op 162.500 fr. werd geschat, waarop geïntimeerde slechts voor de helft, hetzij 81.250 fr. aanspraakgerechtigd was, wat meteen de opleg van 43.750 fr. (125.000 — 81.250) verklaart ;

terwijl, anderdeels, krachtens art. 555 van de Faillissementswet het wettelijk vermoeden bestaat dat de aldus door opleg door geïntimeerde verworven goederen aan haar gefailleerde echtgenoot toebehoorden en met zijn penningen werden betaald, aangezien noch in de vereffeningssakte zelf noch in een boedelbeschrijving of welke andere authentieke akte ook bedongen of vastgesteld werd dat het hier gaat om een wederbelegging van eigen goederen of om een overname van onroerend goed met gelden

voortkomende van erfenis of schenking (artt. 553, lid 2, en 554 van de Faillissementswet), geïntimeerde hiertegen niet pertinent opwerpt dat zij "ingevolge het declaratief karakter van de verdeling (art. 883 Burgerlijk Wetboek) de exclusieve eigendom over de totaliteit van de haar toebedeelde onroerende goederen bekam vanaf het openvallen van de nalatenschap in 1940" stellende dat dientengevolge de in art. 553, lid 1, Faillissementswet bedoelde hypothese (buiten huwelijksgemeenschap vallende onroerende goederen) verwezenlijkt is;

Overwegende immers dat indien geïntimeerde luidens art. 883 Burgerlijk Wetboek moet worden geacht alleen en onmiddellijk te zijn opgevolgd in al de zaken die haar kavel uitmaken en nooit de eigendom van de overige zaken van de nalatenschap te hebben gehad, dit betekent dat de meerwaarde welke zij door opleg van 43.750 fr. (met aanwas van interesten) heeft moeten compenseren van meet af buiten haar kavel viel, zodat de rechtsfiguur van de opleg hier beantwoordt aan een contract onder bezwarende titel, waarbij zij tegen passende vergoeding het deel overneemt dat in het aanvankelijk stelsel van de onverdeeldheid aan haar broer, mede-erfgenaam, was toegevoegd;

Overwegende derhalve dat, in strijd met wat zij voorhoudt, geïntimeerde zich m.b.t. de teruggevorderde som niet in de door art. 553, lid 1, Faillissementswet bedoelde hypothese bevindt doch wel onder toepassing van meergemeld art. 555 van deze wet valt en tot teruggave gehouden is;

Overwegende dat uit het voorgaande volgt dat de argumentatie in verband met de artikelen 1437 en 1468 Burgerlijk Wetboek, welke betrekking heeft op de weerslag van de litigieuze opleg op de onderlinge rechtsbetrekkingen van geïntimeerde met haar echtgenoot in het raam van de huwelijksgemeenschap en bij de ontbinding ervan, niet dienstig is ter beslechting van onderhavig geschil;

Om die redenen;

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935;

Ontvangt het hoger beroep; Verklaart het gegrond; Doet het bestreden vonnis te niet, behalve in zover het de vordering ontvankelijk heeft verklaard; Hervormende, Veroordeelt geïntimeerde (...)

RECHTSpraak IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 19 december 1973

Arbeidsongeval—Voorafbestaande evolutieve pathologische toestand—Aanwakkering door arbeidsongeval—Globale arbeidsongeschiktheid—Geen invloed meer van het arbeidsongevaltrauma—Verdere ontwikkeling van pathologische toestand—Geen oorzakelijk verband met arbeidsongeval meer.

Het Hof vernietigt het vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Kortrijk van 14 november 1972 dat een blijvende gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid had toegekend.

"Overwegende dat het vonnis aanneemt: dat het linker heupgewricht van verweerder zeer gehavend was en dat hij aan femurkopnecrose leed, toen hij bij een arbeidsongeval op 30 januari 1968 een lichte contusie opliep ter hoogte van dit

heupgewricht; dat aldus een pijnmanifestatie ontstond van de reeds bestaande heupaandoening en een volledige arbeidsongeschiktheid tot 22 juni 1969; dat consolidatie is ingetreden vanaf deze datum; dat 'wellicht op medicaal oogpunt' de stelling van de gerechtelijke deskundige gerechtvaardigd is, dat verweerder sindsdien zover hersteld is dat hij terug de toestand heeft bereikt van 'de normale evolutie van zijn voorafbestaande femurkopnecrose en alle noodlottige gevolgen die er kunnen aan verbonden zijn', zodat er geen oorzakelijk verband meer bestaat tussen de resterende blijvende arbeidsongeschiktheid en het ongeval;

"Overwegende dat weliswaar in de mate dat het trauma een voorafbestaande en evolutieve pathologische toestand aanwakkert, de arbeidsongeschiktheid van de getroffen in haar geheel moet worden beschouwd en zonder rekening te houden met zijn vroegere ziekelijke toestand, nu het ongeval alsdan tenminste voor een deel de oorzaak is van de invaliditeit;

"Overwegende echter dat, indien, zoals ten deze, wordt vastgesteld dat de invloed van het trauma op een bepaald ogenblik opgehouden heeft uitwerking te hebben en dat voortaan nog alleen de evolutieve pathologische toestand zich verder ontwikkelt, vanaf dat ogenblik aan het arbeidsongeval geen verergering meer mag toegeschreven worden die er geenszins in oorzakelijk verband mee staat."

(Voorzitter : de h. De Vreese—Raadsheer-verslaggever : de h. Janssens—Advocaat-generaal : de h. Lenaerts—Advocaat : Mr. Simont—In de zaak : Federale Verzekeringen t/ Vanhee).

Hof van Cassatie (2e Kamer), 17 december 1973

Onrechtmatige daad—Schade aan een rijksweg—Aan de Staat gefactureerde herstellingskosten—Belasting over de toegevoegde waarde.

Een vonnis van de politierechter hervormend besliste Corr. Aarlen, 6 juni 1973, dat voor de vergoeding van de door een onrechtmatige daad aan een rijksweg veroorzaakte schade niet in aanmerking kwam de B.T.W. die de Staat op de factuur van de herstellingskosten betaald had; de rechtbank oordeelde „dat het vermogen van de Staat een enkel vermogen is en dat, wegens het onderscheid tussen de verschillende ministeries, een uitgave waarvoor er een compensatie bestaat in de vorm van een daarmee overeenstemmende ontvangst, niet als een verlies kan worden beschouwd; dat zulks ten deze het geval is; dat immers niet kan worden betwist dat de belasting over de toegevoegde waarde reeds werd betaald op het bedrag dat de vergoeding dekt van de (door de beklagde) veroorzaakte schade; dat de Staat aldus niet gerechtigd is zich een tweede maal door dezelfde belasting te verrijken onder voorwendsel dat de vordering van een ander ministerie uitgaat dan van het Ministerie van Financiën”.

Bij arrest van 29 mei 1973 heeft het Hof van Cassatie reeds beslist, dat de Staat, als hij schade lijdt door een onrechtmatige daad, gerechtigd is de B.T.W. waarmee de herstellingskosten bezwaard zijn, op de schadeplichtige te verhalen (R.W., 1973-74, 312; zie ook H. PAREIN, "De belasting over de toegevoegde waarde als bestanddeel van schadevergoeding in geval van civielrechtelijke aansprakelijkheid", R.W., 1973-74, 1533).

De overwegingen van het arrest van 29 mei 1973 overnemend, vernietigt het Hof de beslissing van de Aarlense rechtbank.

(Voorzitter : de h. Perrichon—Raadsheer-verslaggever : de h. Legros—Advocaat-generaal : de h. Colard—In de zaak : Belgische Staat t/ Costa en N.V. Sarma).

Arbh. Brussel, afd. Antwerpen (3e Kamer), 22 juni 1973

Arbeidsovereenkomst bedienden—Loon—Gratificatie—Dertiende maand—Conventioneel als begunstiging aangemerkt—Geen recht op prorata.

Nadat partijen met onderlinge instemming de arbeidsovereenkomst hadden beëindigd, vorderde de bediende nog een prorata van de regelmatig uitgekeerde dertiende maand. De werkgever (appellant) weigerde dit.

Anders dan het bestreden vonnis van de Arbeidsrechtbank te Mechelen van 3 oktober 1972, zegt het Arbeidshof in de navolgende overwegingen dat de bediende geen recht heeft op het geheel of op een gedeelte van een dertiende maand waarvan contractueel bedongen is dat zij een begunstiging vanwege de werkgever uitmaakt.

"Volgens artikel 16 van de door geïntimeerde ondertekende arbeidsovereenkomst zijn alle bedragen door de werkgever betaald buiten het normale loon, 'loutere extracontractuele begunstiging' waarvan de toekenning soeverein afhankelijk is van de wil van de werkgever' (zie de door geïntimeerde niet betwiste Nederlandstalige vertaling van het in het Frans gestelde contract). Dit artikel luidt verder: 'Zelfs indien dergelijke bedragen regelmatig gedurende een lange periode mochten zijn toegekend, zal deze omstandigheid niet het minste toekomstige recht scheppen in hoofde van de bediende. Anderzijds zullen deze bedragen niet in aanmerking komen bij de berekening van gebeurlijke vergoedingen die door de werkgever verschuldigd zouden zijn en waarvan het bedrag zou bepaald zijn in verhouding tot de bezoldigingen van de bediende' (zie dezelfde niet betwiste vertaling).

"Tevergeefs roept geïntimeerde in casu het 'professioneel gebruik' in, waarnaar volgens de door hem geciteerde rechtspraak, de partijen stilzwijgend zouden verwijzen. Tevergeefs verwijst hij, in casu, naar rechtsleer en rechtspraak volgens welke constante aan alle personeelsleden uitgekeerde sommen waarvan het bedrag wordt bepaald naar een permanent economisch en matematicum criterium niet als giften kunnen doorgaan doch deel uitmaken van het loon.

"Tevergeefs, eindelijk, houdt geïntimeerde voor dat de dertiende maand hem gedeeltelijk verschuldigd is op grond van artikel 2, 1°, van de Wet van 12 april 1965 dat - volgens de voorbereidende teksten van die wet - inhoudt dat vergoedingen zoals een dertiende maand als loon en niet als liberaliteit dienen beschouwd wanneer zij het gevolg zijn van overeenkomsten, van collectieve arbeidsovereenkomsten, van het gebruik of van een lange praktijk in de onderneming (doc. Senaat 115, 9 februari 1965, p. 32) en op grond van artikel 51 van de Wet van 5 december 1968 dat de bindende bepalingen van de wet citeert vóór de geschreven individuele arbeidsovereenkomst als bron der verbintenissen tussen werkgevers en werknemers.

"Er dient, vooreerst, opgemerkt dat, volgens een algemeen aanvaarde rechtsleer, het gebruik niet kan aangehouden worden als rechtsbron wanneer er een met dit gebruik strijdige geschreven overeenkomst bestaat (zie hierover: DE PAGE, I, nr. 9, in fine; zie ook HORION in *Revue critique de jurisprudence belge*, 1964, p. 146 en volgende). De Wet van 5 december 1968 citeert trouwens het gebruik als laatste bron van de tussen partijen aan de arbeidsovereenkomst ontstane verbintenissen (nr. 9 sub art. 51), dus na die welke bedongen worden in de geschreven individuele overeenkomst welke voorkomt sub nr. 4 van voormeld art. 51.

"In casu bestaat er een geschreven individuele overeenkomst en wordt niet betwist dat met toepassing ervan regelmatig een dertiende maand aan alle werknemers wordt uitbetaald. Die overeenkomst preciseert echter dat bedragen zoals een dertiende maand begunstiging zijn zelfs indien zij 'regelmatig gedurende een lange periode mochten zijn toegekend'. De in casu regelmatig over een lange periode uitbetaalde dertiende maand kan dan geen gebruik tot stand

brenge welk, in tegenstrijd met de uitdrukkelijke bepalingen van de geschreven en door geïntimeerde ondertekende overeenkomst, een recht op een dertiende maand zou doen ontstaan.

"Die over een lange periode verspreide toekenning van een in het contract bepaalde begunstiging kan op zichzelf ook niet die begunstiging omvormen tot loon.

"Artikel 2 van de Wet van 12 april 1965, als verklaard door de voorbereidende teksten ervan is niet, in casu, de bron der verbintenissen tussen appellante en geïntimeerde. Het gaat hier inderdaad niet om een dertiende maand die het gevolg is van een collectieve arbeidsovereenkomst, van het gebruik of van een lange praktijk in de onderneming, maar om een dertiende maand die voorzien wordt in een geschreven individuele arbeidsovereenkomst en daarin uitdrukkelijk bestempeld wordt als een begunstiging. De bron van de verbintenis aangegaan door de werkgever is in casu het geschreven individueel contract met dit voorbehoud.

"Indien de gevorderde dertiende maand een begunstiging is, dan heeft geïntimeerde geen recht op het geheel of op een gedeelte ervan."

Voorzitter: de h. Gaignaux—Advocaten: Mrs. Bonjé en Bogaerts loco Van de Velde en Wouters—In de zaak: N.V. Burndy Electra t/ Happaerts).

BOEKBESPREKING

M. STORME, G.E. LANGEMEIJER, J. TER HEIDE, J.C.M. LEYTEN, J. MATTHIJS, **Taak en opleiding van de magistraat**. Bibliotheek van gerechtelijk recht, uitgegeven door het seminarie voor privaatrechtelijk procesrecht aan de rijksuniversiteit te Gent. Deel IV, Gent 1973, 127 blz.

In het kader van de Nederlandse week aan de rijksuniversiteit te Gent werd op 9 en 10 november 1973 een colloquium georganiseerd dat gewijd was aan de taak en de opleiding van de magistratuur. Het stond onder leiding van Prof. Marcel Storme. De verschillende spreekbeurten die tijdens dit colloquium gehouden werden zijn thans gebundeld en gepubliceerd als vierde deel van de bibliotheek voor gerechtelijk recht.

Het verzamelwerk bevat zeer belangrijke studiën over een onderwerp dat thans meer dan ooit de belangstelling van de juristen gaande maakt.

In een zakelijke inleiding schetst Prof. Marcel Storme de jongste strekkingen die aan de dag zijn gekomen in verband met de nieuwe taken die zijn weggelegd voor de magistratuur in ons maatschappelijke bestel dat zich zo razend snel ontwikkelt.

De heer G.E. Langemeijer, Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, geeft een merkwaardige synthese van de verschillende strekkingen die zich in de laatste jaren met betrekking tot de taak van de rechter hebben doen gelden en geeft de grote lijnen aan die kunnen leiden tot een oplossing.

Prof. J. Ter Heide betitelde zijn bijdrage "Enige opmerkingen over het juridische onderwijs en de rechtspraak als sociale functie namelijk de produktie van de bindende beslissingen in de samenleving van mensen". Hij ontwikkelt rechtsfilosofische beschouwingen die aan de basis moeten liggen van de hervorming van het onderwijs in de rechten en van een moderne opvatting betreffende de taak die voor de rechtspraak is weggelegd.

De heer J.C.M. Leyten, hoogleraar aan de katholieke universiteit te Nijmegen, schreef een verhandeling over "De opleiding van de magistraat in Nederland" terwijl de heer Procureur-Generaal Prof. J. Matthijs hetzelfde onderwerp ontwikkelde voor België en Frankrijk.

Het boek bevat een uitgebreide hoeveelheid wetenswaardigheden betreffende het bestudeerde onderwerp en is een hoogst waardevolle bijdrage over het zo actueel probleem dat behandeld wordt.

Leo LINDEMANS, **Taalgebruik in gerechtszaken** (Algemene Praktische Rechtsverzameling), tweede opnieuw bewerkte uitgave. Gent, Story-Scientia, 1973, 213 blz.

Het boek van de heer Leo Lindemans gewijd aan de toepassing van de wet van 15 juni 1935 op het gebied van het gebruik der talen in gerechtszaken is sedert meerdere jaren de veilige gids van de rechtspraak. De wet, waarvan het algemeen beginsel ongeschonden werd gehandhaafd, heeft in de loop der jaren talrijke detailwijzigingen ondergaan en een nieuwe uitgave was ten eerste gewenst.

Deze nieuwe editie is thans verschenen en het vroegere werk heeft zeer belangrijke aanvullingen ondergaan. Een uitgebreide rechtspraak is op basis van de wettelijke bepalingen tot stand gekomen en zowel magistraten als advocaten vinden thans in deze nieuwe uitgave een volledige uiteenzetting van alle delicate problemen die in de praktijk voorkomen.

Het werk munt uit door volledigheid en objectiviteit en is een definitieve leidraad voor de toepassing van de wet.

Ludovic ULRIX, **Jacht**, tweede opnieuw bewerkte uitgave (Algemene Practische Rechtsverzameling) Gent, Story-Scientia, 1973, 188 blz.

Van het werk dat reeds enkele tijd geleden door de auteur gepubliceerd werd in de Algemene Praktische Rechtsverzameling is thans een tweede opnieuw bewerkte uitgave verschenen.

De heer Ludovic Ulixir, eerste voorzitter van het Hof van Beroep te Luik, is een voortreffelijk kenner van het jachtrecht. In het boek worden al de problemen die voorkomen in verband met deze speciale tak van het recht exhaustief onderzocht met vermelding van een zeer uitgebreide rechtspraak, die aangepast is aan de jongste gegevens. Het is gelukkig dat dit boek opnieuw werd uitgegeven daar het grote diensten zal bewijzen zowel aan de juristen als aan de liefhebbers der jacht.

G. SCHRANS en J. FLAMME, **Ekonomisch en financieel Recht Vandaag II**, Gent, Gakko SV, 1973, 497 blz.

In 1971 werd voor het eerst door de faculteit der rechtsgeleerdheid van de rijksuniversiteit te Gent een postgraduate leergang ingericht over economisch en financieel recht, onder leiding van Prof. Guy Schrans. De colleges die tijdens deze leergang gegeven werden door vooraanstaande juristen werden gebundeld en in 1973 uitgegeven onder de titel "Ekonomisch en financieel recht vandaag". Wij hebben in het Rechtskundig Weekblad (1971-1972, 1467) gewezen op de grote verdiensten van dit verzamelwerk. In het jaar 1972 werd andermaal dezelfde postgraduate leergang ingericht waarvan de colleges opnieuw verzameld werden in een lijvig boekdeel getiteld: "Ekonomisch en financieel recht vandaag II".

Deze nieuwe uitgave dient van harte toegejuicht. De meest actuele problemen aangaande de zo belangrijke sector van het economisch en financieel recht worden hier behandeld door voortreffelijke specialisten die over vele onderwerpen van het bestudeerd gebied de jongste evolutie in het licht stellen.

De nieuw verschenen bundel is zo rijk aan inhoud dat het niet mogelijk is in deze beperkte plaatsruimte het belang van de verschillende studiën te onderstrepen. Wij moeten ons tot ons leedwezen beperken tot het vermelden van de behandelde onderwerpen en kunnen er niet genoeg de nadruk

op leggen hoe zeer het vereist is dat ieder die zich interesseert voor economisch en financieel recht, van dit verzamelwerk zou kennis nemen.

Ziehier dan de inhoud: Prof. Dr. G. Schrans, Concentratie van ondernemingen in het Belgisch vennootschappenrecht; Prof. Dr. J. Van Damme, Concentratie van ondernemingen in het Europees kartelrecht; Prof. Dr. F. Amerijckx, Concentratie van ondernemingen in het Belgisch belastingrecht; Prof. Dr. E. Cerexhe, La concentration des entreprises en droit européen des sociétés; Prof. Dr. Paul Eeckman, Internationale Licentie-overeenkomsten; Dr. W. Alexander, Industriële eigendom in EEG-perspectief; Prof. Dr. S. Fredericq, Verzekering van het bedrijfsrisico (consequential loss); Prof. Dr. M. Fontaine, L'assurances-crédit au niveau international; J. Dubrulle, Handelspraktijken, inleidende uiteenzetting; L. Van Bunnan, L'information commerciale, la publicité; J. D'Haenens, De sancties in de wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken; Prof. Dr. Y. Schoentjes-Merchiers, De reglementering van de handelspraktijken: de verkoopmethodes; Prof. Dr. M. Gotzen, Eisers en verweersers in de vordering tot staken van onrechtmatige mededinging; Dr. F. Pauwels, Kredietverlening en kredietreglementering; E. Gilis, Kredietselectie en keuze van de kredietvorm; Prof. Dr. C. Del Marmol, Réflexions sur l'utilisation des techniques contractuelles dans la vie des affaires; Dr. I. Verougstraete, Leasing; Walter W. Oberreit, Franchising; Dr. P. Vergote, Factoring; J.M. Deleuze, Les contrats d'Engineering; Prof. Dr. M.A.G. Van Meerhaeghe, Het internationaal monetair systeem; F. Quinteyn, Het internationaal betalingsverkeer; Prof. Dr. I. Claeys-Bouaert, de heer P.C. Van Stevens, Fiscale problemen van de belegging in onroerende goederen - Evolutie van traditionele naar nieuwe beleggingsvormen (o.a. Vastgoedcertificaten); R. Van Outryve d'Ydewalle, Juridische problemen van het beleid inzake economische expansie, het standpunt van het staatssecretariaat voor streekeconomie; Willem Rycken, Juridische problemen van de onderneming bij de toepassing van de economische expansiewetgeving; P.S.R.F. Mathijssen, Economische expansie in gemeenschapsverband.

Speculum LANGEMEIJER, **31 rechtsgeleerde opstellen**. Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1973, 531 blz.

De heer G.E. Langemeijer, Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, heeft zopas zijn hoog ambt neergelegd daar hij de leeftijdsgrens bereikt had.

Gedurende vele jaren heeft deze hoge magistraat, die tevens een vooraanstaand rechtsfilosoof is, een uitzonderlijke plaats ingenomen in de Nederlandse rechtswetenschap. Zowel op het gebied van de rechtspraak als van de rechtstheorie zijn zijn geschriften leidinggevend geweest. Hij heeft een fabelachtige werkkraft aan de dag gelegd en zowel zijn conclusies voor de Hoge Raad als zijn geschriften op het gebied der rechtsfilosofie en algemene rechtstheorie zijn van een uitzonderlijk gehalte. De heer Langemeijer heeft zich ook steeds betuigd als een grote vriend van ons land. Talrijke malen hebben wij hem kunnen toejuichen op rechtsgeleerde vergaderingen in België waar hij wel het woord heeft willen voeren.

Het was vanzelfsprekend dat zijn vrienden en bewonderaars hem ter gelegenheid van het bereiken van het emeritaat een bundel rechtsgeleerde opstellen zouden aanbieden. Deze bundel is thans verschenen en hij bevat 31 opstellen van de meest belangrijke juristen van Nederland.

Buiten uitmuntende studiën over meer algemene onderwerpen zijn sommige opstellen meer rechtstreeks gewijd aan het denken en het werk van Langemeijer zelf. Zo bespreekt Baron Van Haersolte zijn rechtsfilosofische stellingen, terwijl Prof. M.J.C.M. Leyten de betekenis van Langemeijer onderzoekt voor de rechterlijke macht en de denkbeelden en inzichten ontleedt die door hem werden ontwikkeld over de

institutie waarbinnen hij zolang heeft gewerkt. Prof. M.J.M. Polak wijdt een studie aan de conclusies van Langemeijer vóór de Hoge Raad. Het is dus volkomen terecht dat men aan dit boek de titel heeft gegeven *Speculum Langemeijer*, daar men er zijn betekenis op velerlei gebied in weerspiegeld vindt.

Al de bijdragen die in deze feestbundel bijeengebracht zijn staan op een zeer hoog peil. Het geheel vormt een bijdrage van uitzonderlijke waarde voor de Nederlandse rechtswetenschap.

Daar het ons niet mogelijk is elk van deze opstellen te commentariëren moeten wij ons, tot onze spijt, beperken tot het aanhalen van de inhoud van het boek, die zich voordoet als volgt: Prof. mr. J.M. Van Bemmelen, Positieve criteria voor strafbaarstelling; Mr. A.M. Donner, Grondrechten als constitutionele rechten; Prof. Dr. H. Dooyeweerd, Het juridisch wilsbegrip en de juridisch-normatieve uitlegging van rechtshandelingen; Mr. H. Drion, Functies van rechtsregels in het privaatrecht; Mr. C.W. Dubbink, Het rechtvaardigheidsgehalte van het internationaal privaatrecht; Prof. Mr. Ch.J. Enschedé, Ethiek en strafrecht; Mevrouw Mr. E. Fischer-Keuls, Spel en weddenschap in het nieuwe B.W. en elders; Prof. Mr. Ch.P.A. Ceppaart, Over wetsontduiking in het belastingrecht; Mr. J.F. Glastra van Loon, Objectiviteit; Prof. Mr. R.A.V. Baron van Haersolte, De eerste stelling van Langemeijer; Prof. Mr. J. Ter Heide, Belang bij recht. Beginselen van een functionele Cassatie-theorie; Prof. Mr. J. Van der Hoeven, Rechtsorde en revolutie; Prof. Dr. E.W. Hofstee, Wetgeving gedurende kritische perioden in het proces van sociale verandering; Prof. Mr. H.U. Jessurun D'Oliveira, Kassatie in het belang van het recht; Mr. J.M. Kan, Hernieuwde overweging van het onderscheid tussen rechts- en doelmatigheidsstoetsing; Mr. Th.B. ten Kate, Bezit, rechtsinstrument in het nieuwe B.W. (boek 3); Prof. Mr. I. Kisch, De leugen geloofend. Een herinnering aan de bezettings-tijd; Prof. Mr. J.C.M. Leyten, Langemeijer en de rechterlijke macht; Prof. Mr. Dr. J.J. Loeff, Enkele opmerkingen aangaande de verhouding van taal en recht; Prof. Mr. A.L. Melai, De straf en het gezichtspunt van de econometristen; Mevrouw Mr. A. Minkenhof, Andere tijden, andere alimentatiezeden?; Prof. Mr. A. Mulder, Handhaving van Europees economisch recht; Prof. Mr. W.H. Nagel, 'The true Believer' en het probleem van de vergelding; Mr. M.S. Van Oosten, Vredeban en bezitsbescherming; Prof. Mr. J.M. Polak, De conclusies van Langemeijer; Mr. J. Rimmelink, Het bezwaarschrift tegen de dagvaarding; Mr. W. Sniijders, Samenloop van wetsbepalingen in het nieuwe B.W.; Prof. Mr. J. Valkhoff, Marx en Heine, Savigny en Hegel; Prof. Mr. Th.W. Van Veen, Vrij's subsocialiteit: Het functioneren van de straf; Prof. Mr. J.J.M. Van der Ven, Recht spreken. Aantekeningen over recht en taal; Mr. G.J. Wiarda, Pascal en Domat over de grensvragen van het recht.

Aan het boek is een bibliografisch overzicht toegevoegd van de belangrijkste publicaties van G.E. Langemeijer.

EUROPEES RECHT

WEEKOVERZICHT VAN HET HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (Week 4 — 8 maart 1974)

No. 3/74

Zaken 6 & 7/73

Istituto Chemioterapico Italiano, S.p.A. en Commercial Solvents Corp. tegen Commissie der E.G.

Een belangrijke concurrentie-zaak

Op 6 maart heeft het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen arrest gewezen in de gevoegde zaken 6 en 7/73:

Istituto Chemioterapico Italiano, S.p.A. (ICHI) en Commercial Solvents Corporation (CSC) tegen de Commissie der Europese Gemeenschappen.

I De feiten

CSC, een Amerikaanse vennootschap die chemische producten fabriceert welke voor de vervaardiging van geneesmiddelen tegen tuberculose worden gebruikt, heeft een meerderheidsbelang verworven in een Italiaanse vennootschap, Istituto Chemioterapico = ICHI.

De groep, waartoe deze vennootschappen behoren neemt een wereldwijde monopoliepositie in wat betreft de vervaardiging van producten op basis van nitroparaffine, met name 1-nitropropan en een derivaat daarvan, n.l. 2-amino-1-butanol. Beide zijn tussenprodukten voor de vervaardiging van ethambutol en specialiteiten op basis van ethambutol, die als geneesmiddel tegen tuberculose worden gebruikt.

Tot 1970 trad ICHI in Italië op als wederverkoopster van door CSC gefabriceerde aminobutanol, onder andere aan Laboratorio Chimico Farmaceutico Giorgio Zoja S.p.A. (Zoja).

Toen ICHI in 1970 zelf met de vervaardiging van specialiteiten op basis van ethambutol begon, besloot CSC in beginsel de leveranties van nitropropan en aminobutanol in de E.E.G. te staken en in plaats daarvan een tussenprodukt te leveren waarvoor ICHI in de E.E.G. en elders als wederverkoopster zou optreden en dat deze zou gebruiken voor de vervaardiging van haar eigen specialiteiten.

Nadat Zoja tijdens vruchteloze pogingen om aminobutanol op de wereldmarkt te kopen had geconstateerd dat haar speurtocht steeds opnieuw naar één enkele bron — namelijk CSC — leidde, wendde zij zich op 8 april 1971 tot de Commissie met het verzoek tegen CSC en ICHI op te treden wegens inbreuk op artikel 86 van het Verdrag.

Op 14 december 1972 gaf de Commissie een beschikking waarbij CSC en ICHI hoofdelijk tot een binnen 3 maanden te betalen boete van 200.000 rekeneenheden werden veroordeeld. Tegelijkertijd gelastte zij de beide vennootschappen om, op straffe van een dwangsom van 1000 rekeneenheden per dag, vanaf de 31e dag volgend op de kennisgeving van de beschikking, aan Zoja 60.000 kg nitropropan of 30.000 kg aminobutanol te leveren, teneinde in Zoja's meest dringende behoeften te voorzien en zulks voor een prijs die de vroeger voor deze beide produkten gefactureerde maximumprijs niet mocht overschrijden. Op straffe van een tweede dwangsom van 1000 rekeneenheden per dag gelastte de Commissie de beide vennootschappen om haar binnen 2 maanden na de kennisgeving van de beschikking voorstellen voor te leggen voor de verdere bevoorrading van Zoja.

De beide vennootschappen hebben het Hof van Justitie verzocht deze beschikking te vernietigen (tijdens de procedure heeft Zoja verzocht te mogen interveniëren; een van de resultaten van deze door het Hof toegestane interventie was een overeenkomst tussen Zoja en CSC inzake de levering van een bepaalde hoeveelheid aminobutanol. Tengevolge van dit contract deed Zoja afstand van haar interventie; overigens werden de dwangsommen niet gehandhaafd. Het onderhavige arrest heeft bijgevolg uitsluitend betrekking op de nietigverklaring van de beschikking der Commissie en, voor zover van belang, op het boetebedrag).

II. Arrest van het Hof

In zijn arrest van 6 maart verstaat het Hof dat;

1. de verzoeken van CSC en ICHI tot nietigverklaring van de beschikking der Commissie worden afgewezen;
2. de bij de beschikking van de Commissie van 14 december 1972 (P.B. 1972 no. L 299, blz. 51 e.v.) aan verzoeksters opgelegde, gezamenlijk verschuldigde boete wordt vermindert tot 100.000 rekeneenheden, zijnde 62.500.000 lire;
3. verzoeksters (CSC en ICHI) worden verwezen in de kosten van het geding.

Het Hof motiveerde de vermindering van het boetebedrag als volgt: weliswaar rechtvaardigt de zwaarte van de inbreuk een hoge boete, doch dient in aanmerking te worden genomen dat de duur van de inbreuk (de weigering om aan Zoja te verkopen), – door de beschikking van de Commissie op meer dan twee jaar gesteld – had kunnen worden bekort indien de Commissie, gewaarschuwd door Zoja's klacht van 8 april 1971 – dat wil zeggen slechts een half jaar na de eerste weigering om te verkopen – eerder tussenbeide was gekomen.

Hier volgen, kort samengevat, enkele details van 's Hof's motivering:

a) Neemt CSC een machtspositie in op de markt?

Het Hof beantwoordde deze vraag bevestigend.

b) Welke markt dient in aanmerking te worden genomen?

Het Hof besliste dat, anders dan verzoeksters stellen, kan worden onderscheiden tussen de markt voor de grondstoffen die voor de fabricage van een produkt nodig zijn en de markt waarop dat produkt wordt afgezet. Misbruik van machtspositie op de grondstoffenmarkt kan derhalve een beperkende invloed uitoefenen op de mededinging op de markt waarop de afgeleide produkten worden afgezet, en die invloed moet in aanmerking worden genomen bij de beoordeling van de gevolgen van de inbreuk, ook al vormt de markt voor de derivaten geen markt op zichzelf.

c) Misbruik van machtspositie?

Een onderneming die een machtspositie voor de productie van de grondstoffen inneemt en uit dien hoofde in staat is de bevoorrading van de producenten van afgeleide produkten te controleren mag zich op grond van haar besluit zelf die derivaten te gaan produceren waardoor zij de concurrentie zou worden van haar vroegere afnemers, niet zodanig gaan gedragen dat zij de mededinging dier voormalige afnemers – en in casu één van de voornaamste ethambutol-producenten binnen de gemeenschappelijke markt – uitschakelt. Waar zodanig gedrag in strijd is met de doelstellingen van artikel 3, sub f, van het Verdrag, nader uitgewerkt in de artikelen 85 en 86, maakt de bezitter van een machtspositie op de grondstoffenmarkt die – teneinde die grondstoffen voor zijn eigen productie van derivaten te reserveren – de levering ervan weigert aan een afnemer welke zelf producent van die derivaten is, met de kans elke concurrentie vanwege die afnemer uit te schakelen, misbruik van zijn machtspositie in de zin van artikel 86.

d) Beïnvloeding van de handel tussen Lid-Staten?

De verbodsbepalingen van de artikelen 85 en 86 moeten worden uitgelegd en toegepast in het licht van artikel 3, sub f, van het Verdrag, waarbij wordt bepaald dat de activiteit van de Gemeenschap de invoering omvat van een regime waardoor wordt gewaarborgd dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt niet wordt vervalst alsmede van artikel 2 van het Verdrag, dat de Gemeenschap tot taak geeft "de harmonische ontwikkeling van de economische activiteit binnen de gehele Gemeenschap te bevorderen".

Artikel 86, houdende verbod van misbruik van een machtspositie voorzover de handel tussen Lid-Staten daardoor ongunstig kan worden beïnvloed, heeft derhalve zowel praktijken op het oog, die de verbruikers rechtstreeks nadeel kunnen berokkenen als die welke hun indirect nadeel toebrengen doordat zij een effectieve concurrentiestructuur als bedoeld in artikel 3, sub f, van het Verdrag, aantasten.

De vertegenwoordigers van de verschillende balies hebben op basis van vooropgestelde casus de degens gekruist.

De jury, voorgezeten door prof. mr. Kakebeeke, hoogleeraar te Leiden, besliste de Schellenbach-wisselbeker toe te kennen aan mr. E. Boutmans van de balie van Antwerpen. De tweede prijs werd toegekend aan mr. Kolkert ('s-Hertogenbosch) en de derde prijs ex aequo aan mr. E. Blancquaert-Leysen (Turnhout) en mr. Van der Bilt (Tilburg). De prijs van het Bestuur van de Jonge Balie van Breda voor de in de verschillende zaken optredende openbare ministeries werd toegekend aan mr. Mijnsen (Middelburg).

Na de klassieke Zuidelijke advocatenborrel werd het gezellig diner gevolgd door het Zuidelijk Jonge-Baliefest.

Activiteiten van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Na de plechtige openingszitting op 20 oktober 1973, werden door het bestuur van de Vlaamse Conferentie in een dermate onstuimig ritme activiteiten op touw gezet, dat het de steller dezes materieel onmogelijk werd schriftelijk verslag uit te brengen.

Nu echter op een onbegrijpelijke wijze gedurende drie weken achter elkaar geen activiteit werd gepland, leek het ogenblik gunstig een kort overzicht te geven:

Op 26 oktober 1973 brachten wij in samenwerking met onze zusterconferentie in Mechelen een bezoek aan de belangrijke tentoonstelling "Van Karel de Stoute tot Keizer Karel". Na afloop bood het stadsbestuur van Mechelen een drink aan op het Mechels stadhuis. Later op de avond werden nog diverse instellingen met een bezoek vereerd, waarbij echter opviel dat onze Mechelse confraters zeer snel verstek lieten gaan.

Op woensdag 7 november 1973 werd een literaire avond ingericht, naar aanleiding van het overlijden van de Chileense dichter en Nobelprijswinnaar Pablo Neruda. Een zeer aandachtig publiek volgde de uiteenzettingen van prof. W. Bossier en de auteurs W. Roggeman en M. Braet, terwijl onze confrater, Eddy Van Vliet, uit het werk van de dichter voordroeg.

Traditiegetrouw werden de stagiairs op 8 november 1973 ontvangen door de voorzitter, die eens te meer op schitterende wijze voor een onthaal had gezorgd.

Relatief weinig liefhebbers waren er om op 17 november 1973 de installaties te bezoeken van de Antwerpse Waterwerken te Oelegem. Het bezoek was nochtans de moeite waard, doch mogelijk hield de bittere koude menig confrater aan de hand.

Op 24 november 1973 was dan het ogenblik aangebroken waarnaar onze telgen een jaar lang hadden uitgekeken: Het bezoek van Sinterklaas. Het viel menig confrater op dat Zwarte Piet ontbrak. Naar steller dezes vernam zou de leeftijd van het paard van de Sint echter het vervoer van twee personen niet meer toelaten. Daar er geen stoute kinderen bij waren, mocht ieder van hen een geschenk ontvangen.

Op de vraag "wat is hypnose?" trachtte dr. Corthout op 27 november 1973 een antwoord te verstrekken aan een talrijk opgekomen publiek. Blijkbaar wist deze medicijnman hierop evenmin het antwoord, daar hij er niet in slaagde deze proefkonijnen onder hypnose te brengen. Zoals praktisch na elke manifestatie had nadien een zeer geanimeerde receptie plaats.

Artistiek deden wij ook! Op 8 december 1973 bezochten wij namelijk het atelier van de schilders Paul Smolders, Albert De Bois en Pol Mara. In elk atelier werd ons iets te drinken aangeboden, waarbij de aard van het aangeboden wonderwel aansloot bij de stijl van de schilder.

Op 14 december 1973 onderhield onze confrater, mr. Jef Van Den Heuvel ons over diverse dringende problemen i.v.m.

BALIELEVEN

Pleitwedstrijden te Breda

Op zaterdag 9 februari 1974 werden te Breda de pleitwedstrijden voor de Zuidelijke arrondissementen gehouden.

de advocatuur; o.m. werden de plannen uiteengezet die gsmeed werden om de BTW-wetgeving van toepassing te maken op ons beroep. Alsmede de problemen m.b.t. het invoeren van een algemene rechtsbijstandsverzekering zeer duidelijk uiteengezet. Deze voordracht kende veel bijval en de aanwezigheid van afgevaardigden van vreemde balies werd fel opgemerkt.

De jaarlijkse T-dansant was een treffer van formaat. Tot vroeg in de morgen werd er onafgebroken in een denderend ritme gedanst en plezier gemaakt. Het moet gezegd worden dat de disk-jockey van dienst zijn vak door en door kende, maar ook het temperament van de aanwezige confraters droeg er toe bij om de avond tot een succes te maken.

De intercommunale voor Tele-distributie van het gewest Antwerpen, de Coöp. V. Integan werd door de Vlaamse Conferentie bezocht op 1 februari 1974. Na bezichtiging van het antennestation op de linkeroever volgde een avondmaal in de raadzaal van het gemeentehuis van Hoboken. Het natafelen nam zeer uitgebreide proporties aan, hetgeen niet in het minst veroorzaakt werd door het gulle gebruik van de additieven bij de koffie.

Op 5 februari 1974 brachten de stagiairs een bezoek aan de gevangenis. Nadien volgde een voordracht in het Instituut voor Tropische Geneeskunde door mevrouw Jacobs, die handelde over "De strafuitvoering: enkele toelichtingen vanuit de praktijk gezien". Een aandachtig gehoor, waaronder bijzonder veel leden van de zittende en staande magistratuur, volgde deze boeiende uiteenzetting. Menig confrater zal uit deze voordracht diverse nuttige wenken onthouden hebben, die hem zullen helpen zijn cliënt bij te staan, ook na de uitspraak van het strafvonnis.

De jaarlijkse worstengala had plaats op 15 februari 1974 in het traditioneel decor van de melkerij van het Peerdsbos. De stafhouder moet dit jaar een bijzonder zware rekening te vereffenen gekregen hebben, gelet op de talrijke opkomst. Na het nuttigen van de diverse worstsoorten volgde dan de stagistenrevue, die zonder overdrijven als een der beste van de laatste jaren mag betiteld worden. De nieuwe ploeg reuvesten ontving dan ook na afloop een machtig applaus.

Op 19 februari 1974 sprak professor Hulsman uit Rotterdam in het Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven over "Het strafrechtelijk systeem als sociaal probleem van eerste orde". Zijn originele en progressieve ideeën over het strafrechtelijk beleid deden ieder van ons nadenken over de zin en de onzin van ons huidig strafrechtelijk systeem.

In samenwerking met de Universitaire Instelling Antwerpen, richtte de Vlaamse Conferentie op 2 maart 1974 een studiedag in over de Vennootschapswetgeving 1973 en problemen i.v.m. de Leasing- en Franchising-overeenkomsten. De studiedag vond plaats in de auditoria van de Universitaire Instelling Antwerpen. Het initiatief bleek in de smaak der aanwezigen te vallen en het is dan ook waarschijnlijk dat in de toekomst nog dergelijke studiedagen zullen ingericht worden.

In samenwerking met het medisch-sociaal centrum Altox en de Nationale Belgische Bond voor Geesteshygiëne werd tenslotte een serie van informatie- en ontmoetingsavonden ingericht rond het belangrijk thema van de internering.

Het bestuur heeft tevens gemeend dat het nuttig zou zijn over basisgegevens te beschikken over diverse problemen i.v.m. de stage. Het heeft dan ook het initiatief genomen een vragenlijst op te stellen, die aan alle stagiairs werd uitgereikt, met verzoek ze anoniem te beantwoorden. De resultaten zullen binnenkort samengevat worden.

Verre van dit genadeloos ritme te temperen, heeft het bestuur voor de toekomst nog diverse activiteiten in petto. Op zaterdag 23 maart vond een wandeltocht plaats door Oud Antwerpen onder deskundige begeleiding, gevolgd door een grandioos mosselsouper.

Ph. Van Camp

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

XXVIe Rechtskundig Congres op 18 mei 1974 te Gent

Op 18 mei 1974 vindt te Gent het XXVIe Rechtskundig Congres van de Vlaamse Juristenvereniging plaats.

Hierna volgt een opgave van de onderwerpen, die in vier secties worden behandeld:

SECTIE 1: PRIVAATRECHT.

Rechtshulp aan minbedeelden.

1. Leemten in de rechtshulp - Preadvies door mr. G. Michel.
2. Goede raad is duur - Preadvies door mr. B.A. Wille.
3. Het verschijnsel van de wetswinkels - Preadvies door mr. E. Kooyman.
4. Rechtsbijstandsverzekering - Preadvies door mr. J. Van Den Heuvel.

SECTIE 2: ECONOMISCH RECHT.

De jurist in het spanningsveld van recht en economie.

1. Het economisch recht in het spanningsveld van de dagelijkse behoeften en van de noodwendigheden op langere termijn - Preadvies door prof. P. De Vroede.
2. Efficiënte juridische dienstverlening aan het bedrijfsleven door de advocatuur - Preadvies door mr. J.P. De Bandt.

SECTIE 3: NOTARIEEL EN ADMINISTRATIEF RECHT.

De notariële akte en de akte in administratieve vorm.

1. Preadvies door Inspecteur-Generaal H. Michiels.
2. Preadvies door notaris J. De Vroe.
3. Preadvies door dr. M. Boes.
4. Preadvies door notaris De Boungne (Epiloog).

SECTIE 4: STRAFRECHT.

Nieuwe taken voor het Strafrecht.

1. Preadvies door rechter H. Albers.
2. Preadvies door Prof. mr. L.H.C. Hulsman.
3. Preadvies door mr. A. De Becker.

De preadviezen verschijnen in een der volgende nummers van het Rechtskundig Weekblad.

IIIde Belgische dagen voor Criminologie

Onder de auspiciën van de Belgische Vereniging voor Criminologie (voorzitter: professor L. Van Outrive) worden door de Universiteit te Luik de *Derde Belgische Dagen voor Criminologie* georganiseerd op 24, 25 en 26 oktober 1974, met als thema: "Het Strafrechtsbedelingsstelsel: beroepen, werking, beleid". Voorzitter van de Dagen is professor J. Bobon; erevoorzitter is emeritus procureur-generaal en hoogleraar Baron J. Constant en secretaris is de heer G. Kellens, docent (rue Ch. Magnette, 2, 4000 Liège, tel.: 04-23 98 20).

Drie werkgroepen wijden zich thans aan de wetenschappelijke voorbereiding:

1. De eerste heeft als thema de *kritiek van de bronnen* (individuele documenten: expertisen, enz., en collectieve documenten: criminele statistieken) en komt geregeld bijeen te Leuven onder het voorzitterschap van de heer L. Walgrave (tel.: 016-313 95). De groep richt zich hoofdzakelijk tot navorsers en personeelsleden van studiediensten.

2. De tweede groep behandelt de *communicatie en besluitvorming binnen het systeem* en vergadert te Brussel onder het voorzitterschap van de heer S.C. Versele (tel.: 02-48 81 58, ext. 3412). Deze groep richt zich zowel tot wetenschappers als tot mensen uit de praktijk en het beleid en men tracht de ervaringen te toetsen aan de gegevens van de sociologie van de strafrechtsbedeling.

3. De derde groep heeft als thema: *criminologische beroepen en rollen* en komt bijeen te Luik onder het voorzitterschap van dr. F. Goffioul. Deze groep stelt zowel de geïnstitutionaliseerde beroepen als de min of meer informele rollen tegenover elkaar. Het is de meest open groep en hij zou voor de duur van de voorbereiding van het congres animator moeten zijn voor criminologische bedrijvigheid in het Luikse.

Twee algemene verslagen, door de heren G. Houchon (U.C. Louvain) en L. Dupont (K.U. Leuven), zullen het werk van deze groepen inleiden en samenvatten.

Bovendien zullen de bestendige werkgroepen, die zich vooral met penitentiare problemen bezig houden, gedurende de bijeenkomst te Luik de stand van hun werkzaamheden meedelen.

Vrije Universiteit Brussel, Faculty of law. International Legal Cooperation. A post-graduate program in International and comparative Law leading to a degree of Master in International and Comparative Law

Program for october 1974 - June 1975

- Introduction to the civil law system - prof. Dr. H. De Croo, Vrije Universiteit Brussel
Introduction to the Common Law system
International Cooperation in Private Law - Prof. Dr. F. Speth, Vrije Universiteit Brussel
- International Institutional Cooperation - Prof. S. Frey, Vrije Universiteit Brussel
- International Economic Institutions - Prof. Dr. H. Fayat, Vrije Universiteit Brussel
- International Cooperation in Criminal Law - Prof. Dr. B. De Schutter, Vrije Universiteit Brussel and Univ. Inst. Antwerpen
- International Cooperation in European Law
part 1 : Prof. Dr. J. Van Damme, Vrije Universiteit Brussel and College of Europe, Bruges
part 2 : series of lectures by E.E.C. Officials
- International Cooperation in Human Rights - Prof. Dr. De Pauw, Vrije Universiteit Brussel and Prof. H. Golsong, Director of Legal Affairs, Council of Europe
- International Cooperation in Taxation - Prof. Dr. Van Hoorn Jr, Director Intern. Bureau of Fiscal Documentation Amsterdam (Neth.)
- Problems of Antitrust Law - Prof. Dr. Ch. Donahue Jr., University of Michigan (U.S.A.)
- Selected Problems on International and Comparative Law visiting lectures
- Language Course (optinal, September 1974) : French Legal Terminology.

Admission :

- possession of a basic law degree (LLB., lic. en droit ; lic. in de Rechten)
- evidence of fluency in English
- passive knowledge of French

Tuition enrollment + examination fee :

6,500 Belgian francs - casebooks and materials
4,000 Belgian francs

Fellowships :

Some Full and Partial Fellowships will be available for foreign and Belgian Applicants

Applications : before May 1, 1974

For information and application forms write to :

Vrije Universiteit Brussel, Program on International Legal Cooperation, c/o Professor Dr. B. De Schutter, Ad. Buyllaan 105, 1050 Brussel - Belgium.

Neerlegging van akten van burgerlijke coöperatieve vennootschappen

In een vraag tot de minister van Justitie wijst senator Hercot erop, dat art. 2 van de Wet van 6 maart 1973 (art. 10 Vennootschapswet) betrekking heeft op de neerlegging van de akten of uittreksels van akten o.m. van coöperatieve vennootschappen met hoofdelijke en onbeperkte aansprakelijkheid der leden, maar van andere coöperaties geen gewag maakt, terwijl het K.B. van 7 augustus 1973 betreffende de neerlegging en bekendmaking van de akten en bescheiden betreffende de handelsvennootschappen en burgerlijke handelsmaatschappijen (artt. 2 en 3) blijkbaar op alle vennootschappen zonder onderscheid betrekking heeft. Wat zijn de verplichtingen van een burgerlijke handelsmaatschappij in de vorm van een coöperatie zonder hoofdelijke aansprakelijkheid? Een typisch geval is dat van de maatschappijen krachtens de Wet van 1 maart 1922.

Antwoord : De burgerlijke vennootschappen die de vorm hebben aangenomen van een coöperatieve vennootschap waarin de leden niet hoofdelijk aansprakelijk zijn, zijn verplicht hun akten in hun geheel bekend te maken overeenkomstig artikel 9 van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen. Deze akten moeten op de griffie worden neergelegd met inachtneming van het voorschrift van artikel 10 van dezelfde gecoördineerde wetten, gewijzigd bij artikel 2 van de Wet van 6 maart 1973. De vraag of die bepalingen toepasselijk zijn op de vennootschappen opgericht in het bestek van de Wet van 1 maart 1922 op de verenigingen van gemeenten en, in het algemeen, of de bepalingen van de gecoördineerde wetten betreffende de bekendmaking en de neerlegging van de akten en uittreksels van akten toepassing vinden op de openbare nutsbedrijven die de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen, wordt thans door de diensten van mijn departement onderzocht. (*Vragen en Antwoorden, Senaat, 1973-74, 719.*)

Nieuwe indeling van misdrijven in Oostenrijkse strafwet

Het nieuw Oostenrijks strafwetboek, dat thans door het parlement behandeld wordt, zal in werking treden op 1 januari 1975. Het zal ook een aanpassing van het strafprocesrecht meebrengen.

De driedelige indeling der misdrijven in Verbrechen, Vergehen en Übertretungen, die eertijds naar het model van de Franse Code pénal van 1810 maatgevend was, zal definitief verlaten worden en plaats ruimen voor vier groepen van misdrijven :

1. misdrijven die uitsluitend bestraft worden met geldboeten of met gevangenisstraffen van één tot zes maanden. Ze behoren tot de bevoegdheid van de Bezirksgerichte ;

2. misdrijven die bestraft worden met gevangenisstraffen tot één jaar, tot twee of tot drie jaar. Ze behoren tot de bevoegdheid van de alleenrechtsprekende rechter van de rechtbank van eerste aanleg ;

3. misdrijven die bestraft worden met gevangenisstraffen van zes maanden tot vijf jaar, van één tot 10 jaar of van 5 tot 10 jaar. Ze behoren tot de bevoegdheid van de leken-gerechten (Schöffengerichte) ;

4. misdrijven die bestraft worden met gevangenisstraffen van 5 tot 15 jaar, van 10 tot 20 jaar of met levenslange vrijheidsberoving. Samen met de politieke misdrijven behoren ze tot de bevoegdheid van het hof van assisen (Geschworenengericht).

TIJDSCHRIFTEN

Recueil général de l'Enregistrement et du Notariat.—jg. 1974
nr. 21753 à 21766

Une nouvelle forme de copropriété : la copropriété d'un appartement avec attribution à chacun des copropriétaires de la jouissance exclusive pendant une partie de l'année.—Enregistrement.—Impôts sur les revenus.—Communauté.—Séparation de biens.—Séparation de biens avec communauté d'acquêts.—Testament olographe.—Succession (droit de).

Cahiers de Droit Européen.—jg. 1973
nr. 5

G. Olmi et J.H.J. Bourgeois, Les directives sur la réforme de l'agriculture dans la Communauté.—P. Van Ommeslaghe, Les articles 85 et 86 du traité de Rome à travers les arrêts de la Cour de justice et les décisions de la commission (2e partie).—Jurisprudence.—Courrier des revues.—Chronique législative.—Colloques, congrès et conférences.

Cahiers de Droit Familial.—jg. 1973
nr. 2

Guy Hiernaux, Pour une réforme du droit de la filiation.—Jurisprudence.

Revue générale des Assurances et des Responsabilités.—
jg. 1973
nr. 10

Les expertises médicales en droit commun.—Causalité.—Vice.—Médecin.—Chemin de fer.—Règl. Gén.—Lésion matérielle.—Lésion morale.—Lésion physique.—Respons.—Ass. Oblig.—Loi 1971.—Lois coord.—Loi du 10-4-71.—Loi 10-4-71.—Chemin du travail.

Revue du Notariat Belge.—jg. 1973
nr. 2610

Jacques Demblon, De la réduction des honoraires des notaires selon l'article 8 de l'arrêté royal du 6 août 1951.—Revue de la jurisprudence belge.—Bibliographie.—Notariat.—Renseignements divers.—Table alphabétique et analytique.—Table chronologique.—Table des études doctrinales.

Revue de droit intellectuel l'Ingénieur-conseil.—jg. 1972
nr. 9-11

La licence de marque par F. Gaspar.—Législation française.—Législation belge.—Jurisprudence française.—Jurisprudence belge.—Divers.—Bibliographie.—Erratum.

nr. 12
W. Richter, Usage obligatoire en matière de marques en Allemagne fédérale.—Conventions internationales.—Jurisprudence belge.—Divers.—Bibliographie.—Table des matières de l'année 1972.

jg. 1973 - nr. 1-4
Nécrologie.—J.G. Drysdale et J.A. Stephens-Ofner, The effect of Entry into the European Economic Community on the legal Position in Great Britain.—Conventions internationales.—Jurisprudence française.—Divers.—A travers les revues.—Bibliographie.

Recueil Dalloz Sirey.—jg. 1974
nr. 45
Tables de l'année 1973.

nr. 1
Robert Vouin, Le malheureux article 105.—G. Viney, L'autonomie du droit à réparation de la victime par ricochet par rapport à celui de la victime initiale.—Jurisprudence.—Informations rapides.—Législation.

nr. 2
Edmond-Noël Martine, La réforme du statut juridique des

sociétés coopératives agricoles. Organisation des sociétés coopératives agricoles.—Jurisprudence.—Sommaires de jurisprudence.—Informations rapides.—Législation.

Politische Vierteljahresschrift.—jg. 1973
nr. 4

Klaus von Beyme, Methodenprobleme der vergleichenden Analyse sozialistischer Systeme.—Monika Medick, Das Konzept des "Military-Industrial Complex" und das Problem einer Theorie demokratischer Kontrolle.—Frank Niess, Imperialismustheorie und politische Ökonomie der armen Welt.—Walter Scheerbarth, Sprache der Politikwissenschaft.—Peter W. Schulze, zum Integrationsansatz von K/W. Deutsch - Versuch einer Kritik auf Marxistischer Sicht.—Rudolf Steinberg, Die Interessenverbände in der Verfassungsordnung.—Regierungsweise und politische Willensbildung der Gemeinwesen Deutschland. Andere Länder.—Jahresinhaltsverzeichnis.—Diskussion.—Nachrichten.—Buchbesprechungen.

European Journal of Political Research.—jg. 1973
nr. 4

Olof Petersson, Political Orientations and Participation in Demonstrations among Swedish Students.—Ian Budge, Recent Legislative Research : Assumptions and Strategies.—Gianfranco Pasquino, Legislative assemblies.—Indexes to Volume 1.—Contributors.

Verzameling der Arresten van de Raad van State.—jg. 1972
Tabel.

Tijdschrift voor Notarissen.—jg. 1974
nr. 1

H. Du Faux, Handelsvennootschappen.—Wet van 6 maart 1973.—Innovaties inzake bevoegdheid en structuur van de beheersorganen van N.V. en P.V.B.A.—M. Thuysbaert, Neerlegging van deskundig verslag (Ger. Wetb. art. 1218).—Rechtspraak.—Wetgeving.—Parlementaire kroniek.—Bibliografie.

Belgische Rechtspraak in Handelszaken.—jg. 1973
nr. 3-4
Rechtspraak.

Orientatie.—jg. 1973
nr. 10

Ten geleide.—E. Douws, De vrouw in het Belgisch arbeidsrecht (vervolg).—H. Pas, Werkloosheidsuitkeringen—"Familiale omstandigheden" en "passende betrekking".—P. Pirnay, Naar Wetenschappelijk beheer van het menselijk potentieel in de onderneming.

De Verzekeringswereld.—jg. 1974
nr. 1

Formaat.—Dr. Jur. J. Vandeursen, Het eventueel verhaal van de gekwetste toeschouwer bij moto-cross wedstrijden.—Dr. Jur. J. Van de Ryck, A. Putteneers, Arbeidsongevallen Historiek.—H. De Graef, Sociale kroniek, Beslag op en afstand van loon.—E.J. Reynders, Oliebevuiling, conventies, wetten.—Dr. Jur. J. Vandeursen, Rechtspraak.—H. De Graef, Levensverzekering.—I. Sollie, Wat vertegenwoordigt Antwerpen als verzekeringscentrum?—Nieuws van de maatschappijen.—Mededelingen van de maatschappijen.—Poliswet Familiale burgerlijke aansprakelijkheid, mededeling van de Unie van makelaars in verzekeringen.—Nationale dagen van het Verzekeringsrecht.—Gouden jubelfeest van de B.V.M.—Nieuws van de verzekeringsmarkt. De nieuwe brandpolis van de Vaderlandsche P. P. P. plus.—Aktueel.—Een Vlaming wordt "New Underwriting member of Lloyd's".—Cl. Louis, Privaat of privé?—R. De Wit, Het medisch beroepsgeheim in het algemeen en de toepassing ervan op de verzekeringen.